

**Ervaringen, gedrag
en genderopvattingen
van mannen in Nederland**

**Een literatuuronderzoek geïnspireerd door
de International Men And Gender Equality Survey (IMAGES)**

Colofon

Tekst en redactie: Hannah Mars, Iline Ceelen en Amy Renckens.

Met medewerking van: Jonas Palm, Francien Baijanova, Anouk Sap, Margot Pijnenburg, Wies Kerrebijn, Ayu Dam, Jordi Frederiks, Abdulfatah Abdulkadir, Pauline Bakker, Alicia Klein, Femke Hamersveld, Annette Hommel, Esli Bodegraven, Kari Jasperse en Louise Plate.

Dank aan Mickey Steijaert en Ingrid Doorten.

Vormgeving: Future Nomads

Druk: Burobraak

© Emancipator, Amsterdam, november 2022

images@emancipator.nl

www.emancipator.nl

Ervaringen, gedrag en genderopvattingen van mannen in Nederland

Een literatuuronderzoek geïnspireerd door de
International Men And Gender Equality Survey (IMAGES)

Voorwoord

Jens van Tricht

Directeur Emancipator

Van IMAGINE naar IMAGES naar IMAGINATION: Verbeelding van nieuwe perspectieven voor jongens, mannen en mannelijkheid.

Daar is het dan, eindelijk! Ons 'schaduw- of spiegel-IMAGES'-rapport. Verzamelde en gebundelde wetenschappelijke kennis en inzichten over jongens, mannen en mannelijkheid in Nederland. In relatie tot uiteenlopende maatschappelijke onderwerpen in het bijzonder en emancipatiethema's in het algemeen. Over vraagstukken waar jongens en mannen deel van de oplossing kunnen en moeten zijn, en vraagstukken waar emancipatie deel van de oplossing voor jongens en mannen kan en moet zijn. Een *evidence based* pleidooi voor mannenemancipatie - bevrijding en transformatie van traditionele, beperkende en schadelijke invullingen van mannelijkheid. Een wereld te winnen voor jongens en mannen, meiden en vrouwen, én alle mensen die deze tweedeling achter zich hebben gelaten of zich er al nooit thuis hebben gevoeld.

Het International Men and Gender Equality Survey (IMAGES)-onderzoek van Equimundo en International Center for Research on Women (ICRW) biedt inzicht in knelpunten en nieuwe perspectieven ten aanzien van de veranderende rol van jongens en mannen en de veranderende betekenissen en invullingen van mannelijkheid. IMAGES laat zien waar de problemen die jongens en mannen hebben kruisen - en zich dus verbinden - met de problemen die jongens en mannen veroorzaken.

Het is duidelijk dat jongens en mannen moeten veranderen, maar hoe?! Het is ook duidelijk dat jongens en mannen best willen veranderen, maar hoe?! Het is alsof twee aardplaten over elkaar schuiven: de ouderwets-patriarchale aardplaat die jongens en mannen nog steeds vertelt dat en hoe ze echte mannen moeten zijn of worden, en de modern-rechtvaardige aardplaat die jongens en mannen vertelt dat ze zich beschaafd, geëmancipeerd, gelijkwaardig, enzovoort moeten gedragen.

Aan de ene kant leren jongens en mannen nog steeds om zichzelf maar als half mens te ontwikkelen, om de zogenaamd vrouwelijke eigenschappen die deel uitmaken van hun menselijk potentieel te negeren, ontkennen en onderdrukken en hun zogenaamd mannelijke eigenschappen zo dik aan te zetten dat ze vaak tot valkuilen vervormen. Aan de andere kant bieden we jongens en mannen steeds meer ruimte om zich ten volle als mens te ontwikkelen, om hun zogenaamd vrouwelijke eigenschappen als wezenlijk onderdeel van hun mens-zijn en menselijk potentieel te omarmen en te benutten. Tussen deze twee aardplaten schuurt het nog en zoeken steeds meer mensen, professionals, organisaties, onderzoekers en beleidsmakers naar nieuwe perspectieven om erupties te voorkomen, regressie en backlash tegen te gaan, en jongens en mannen en meiden en vrouwen en alle mensen die zich hiertussen of hierbuiten identificeren samen te laten werken aan een wereld waarin iedereen zich in vrijheid, gelijkheid en veiligheid ten volle als mens kan ontplooien.

Samenvatting

Allerlei persoonlijke en maatschappelijke problemen zijn gerelateerd aan mannen en aan opvattingen over mannelijkheid. Dat geldt zowel voor de problemen die mannen ervaren als voor de problemen die zij veroorzaken. In onderzoek naar deze en andere maatschappelijke problemen ontbreekt vaak een overkoepelende analyse. Veel vraagstukken zijn terug te voeren op de normen en verwachtingen die er zijn van mannen en mannelijkheid. Dit wordt alleen zichtbaar als die problemen in elkaars verband worden beschouwd en worden benaderd vanuit een overkoepelend perspectief op gender.

De ervaringen van mannen als mannen en in relatie tot maatschappelijke ideeën over mannelijkheid worden onderzocht door IMAGES: de International Men And Gender Equality Survey, een internationaal vergelijkend onderzoek dat wordt gecoördineerd door Equimundo. IMAGES is sinds 2009 uitgevoerd in meer dan veertig landen en geeft een beeld van de samenhang tussen de ervaringen, het gedrag en de opvattingen van mannen. Daardoor worden de ervaringen van mannen in elkaars context geplaatst en 'gegenderd': beschouwd als samenhangend met gendernormen. In de landen waar IMAGES is uitgevoerd heeft het onderzoek bijgedragen aan de ontwikkeling, implementatie en opschaling van interventies en beleid gericht op het betrekken van jongens en mannen bij gendergelijkheid en emancipatie.

Met dit rapport pleiten Atria en Emancipator voor een IMAGES-studie in Nederland. Het behandelt verschillende onderwerpen en thema's die ook in IMAGES aan bod komen: gender en genderverhoudingen, de verdeling van zorg en arbeid, verschillende vormen van geweld, seks en seksualiteit, mentale en fysieke gezondheid, en de rol van overheid in beleid voor gendergelijkheid en mannenemancipatie. Het rapport is gebaseerd op literatuuronderzoek uitgevoerd door studenten van verschillende opleidingen. Zij verzamelden Nederlandse studies die vergelijkbare informatie zouden kunnen geven als met een IMAGES verzameld zou worden.

Deze literatuurstudie maakt zichtbaar hoe veel onderzoek er in Nederland al is en wordt gedaan naar deze onderwerpen en ook welke vragen nog open staan. De belangrijkste conclusies zijn dat er naar de meeste thema's die in IMAGES worden behandeld wel onderzoek is gedaan in Nederland, maar dat samenhang ontbreekt tussen de verschillende onderwerpen, en dat bevindingen niet of niet expliciet aan gendernormen en -opvattingen worden gekoppeld en al helemaal niet aan mannelijkheidsnormen.

Bestaand onderzoek houdt geen rekening met de impact van gendernormen en -opvattingen en met name mannelijkheidsnormen op de ervaringen en het gedrag van mensen. Er is weinig aandacht voor het aandeel van mannelijkheidsnormen in allerlei problemen en daarmee ook niet voor de positieve impact die mannenemancipatie zou kunnen hebben op die problemen en op de maatschappij als geheel. Er is überhaupt nauwelijks onderzoek gedaan naar mannenemancipatie en opvattingen van Nederlandse mannen over mannelijkheid. IMAGES zou een overkoepelend perspectief kunnen bieden op de geleefde ervaringen van mannen en die in de context plaatsen van genderopvattingen en mannelijkheidsnormen.

Bovendien beschouwen de meeste studies de ervaringen van mannen en mannelijkheid als norm, zonder die te bevragen of problematiseren. Een belangrijke stap van IMAGES is dan ook om die norm te doorbreken. IMAGES in Nederland zou daarbij expliciet aandacht moeten hebben voor verschillen tussen mannen én voor de specifieke ervaringen van lhbtqia+ personen. Al met al kan een IMAGES-studie een breed inzicht bieden in de ervaringen, het gedrag en de opvattingen van mannen in Nederland en als evidence base dienen voor interventies en beleid die direct bijdragen aan een betere kwaliteit van leven van mannen in Nederland, de mensen om hen heen en de samenleving als geheel.

All kinds of personal and societal problems are related to men and perceptions of masculinity. This applies both to the problems men experience and the problems they cause. Research on these and other social problems often lacks an overarching analysis. Many issues can be traced back to norms and expectations of men and masculinities. This only becomes visible when these problems are considered in connection to each other and approached from an umbrella perspective on gender.

The experiences of men as men and in relation to societal ideas about masculinity are studied by IMAGES: the International Men And Gender Equality Survey, an international comparative study coordinated by Equimundo. Conducted in more than 40 countries since 2009, IMAGES shows the relationship between men's experiences, behaviours and attitudes. As a result, men's experiences are contextualised and 'gendered': perceived in relation to gender norms. In the countries where IMAGES has been conducted, the study has contributed to the development, implementation and upscaling of interventions and policies aimed at involving boys and men in gender justice.

With this report, Atria and Emancipator advocate for an IMAGES study in the Netherlands. It addresses various topics and themes that are also covered in IMAGES: gender and gender relations, the division of care and labour, different forms of violence, sex and sexuality, mental and physical health, and the role of government in gender equality policies. The report is based on literature reviews conducted by students from different institutions. They collected Dutch studies that could provide similar information as IMAGES.

This literature review reveals how much research has already been and is being done in the Netherlands on these topics and also some questions that are still open. The main conclusions are that Dutch research exists on most of the topics covered in IMAGES, but that this research lacks cohesion between the different topics, and that findings are not or not explicitly linked to gender norms and attitudes, and especially not to masculinity norms.

Existing research does not take into account the impact of gender norms and perceptions and particularly masculinity norms on people's experiences and behaviour. Little attention has been paid to the part played by masculinity norms in all kinds of problems and, consequently, to the positive impact that transforming masculinities could have on those problems and on society as a whole. Hardly any research at all has been done on involving men in gender justice and Dutch men's views on masculinity. IMAGES could provide an encompassing perspective on men's lived experiences and place them in the context of gender attitudes and masculinity norms.

Moreover, most studies implicitly regard men's experiences and masculinity as the norm, without questioning or problematising them. An important step of IMAGES is to challenge that norm. In doing so, IMAGES in the Netherlands should pay explicit attention to differences between men as well as to the specific experiences of lgbtqi+ people. All in all, an IMAGES study could offer a broad insight into the experiences, behaviour and attitudes of men in the Netherlands and serve as an evidence base for interventions and policies that directly contribute to a better quality of life for men in the Netherlands, the people around them and society as a whole.

Summary

Inhoudsopgave

Lijst van figuren	12		
1. Inleiding	14		
Maatschappelijke problemen en mannelijkheid	15		
De International Men And Gender Equality Survey	15		
Dit rapport	17		
2. Gendernormen en -verhoudingen in Nederland	18		
2.1 Gendernormen en mannelijkheid	19		
2.2 Gender(on)gelijkheid in Nederland	20		
Conclusie: gendernormen en -verhoudingen in Nederland	21		
3. Zorg & arbeid	22		
3.1 Arbeidsmarkt	23		
3.2 Huishouden	24		
3.3 Vaderschap	24		
Conclusie: zorg & arbeid	25		
4. Geweld	26		
4.1 Huiselijk geweld	27		
4.1.1 Prevalentie en demografische factoren	27		
4.1.2 Risicofactoren voor slachtofferschap	29		
4.1.3 Plegers	29		
4.1.4 Gevolgen van huiselijk geweld	31		
4.1.5 Opvattingen over huiselijk geweld	32		
Conclusie: huiselijk geweld	33		
4.2 Seksueel geweld	33		
4.2.1 Prevalentie en demografische factoren	33		
4.2.2 Plegers	36		
4.2.3 Risicofactoren	36		
4.2.4 Gevolgen & opvattingen	37		
4.2.5 Seksueel geweld onder studenten	38		
Conclusie: seksueel geweld	39		
4.3 Publiek geweld	40		
4.3.1 Prevalentie en demografische factoren	40		
4.3.2 Publiek geweld tegen lhbtqia+ personen	42		
Conclusie: publiek geweld	42		
4.4 Slachtofferschap en mannelijkheidsnormen	43		
Conclusie: geweld	45		
		5. Seks, seksualiteit en seksueel gedrag	46
		Conclusie: seks, seksualiteit en seksueel gedrag	51
		6. Gezondheid	52
		6.1 Mentale gezondheid	53
		6.2 Middelengebruik en verslaving	54
		6.3 Zorggebruik en hulpzoekend gedrag	56
		Conclusie: gezondheid	57
		7. Overheid: beleid voor gendergelijkheid	58
		Conclusie: overheid, beleid voor gendergelijkheid	59
		8. Conclusie	60
		Literatuur	64
		Bijlage 1. Methodologische verantwoording	67

Lijst van figuren

Figuur 1. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 12 maanden naar geslacht, leeftijd, plaats in het huishouden en welvaartsniveau	27
Figuur 2. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 5 jaar naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau	28
Figuur 3. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 12 maanden naar geslacht en seksuele oriëntatie	28
Figuur 4. Plegers van fysiek huiselijk geweld naar relatie met het slachtoffer	30
Figuur 5. Slachtoffers van niet-fysieke seksuele intimidatie naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie	34
Figuur 6. Slachtoffers van fysiek seksueel geweld naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie	35
Figuur 7. Slachtoffers van online seksuele intimidatie naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie	35
Figuur 8. Opvattingen van studenten over seksueel geweld	39
Figuur 9. Personen met wie studenten praten over hun verkrachting	39
Figuur 10. Percentage mannen en vrouwen die slachtoffer zijn van verschillende soorten geweld	40
Figuur 11. Plaatsen waar mannen en vrouwen geweld meemaken	40
Figuur 12. Seksueel gedrag van mannen en vrouwen in Nederland	47
Figuur 13. Attitudes van mannen en vrouwen tegenover seks	48
Figuur 14. Factoren die samenhangen met seksueel plezier	48
Figuur 15. Opvattingen van mannen en vrouwen over seksualiteit en abortus	49
Figuur 16. Mannen die aangeven betrokkenheid bij keuze en gebruik van anticonceptie belangrijk te vinden, en hun daadwerkelijke betrokkenheid	49
Figuur 17. Houding van Nederlanders tegenover homo- en bisexualiteit naar sociaaldemografische kenmerken	50
Figuur 18. Percentage mannen en vrouwen ouder dan 25 dat wel eens heeft betaald of betaald heeft gekregen voor seks	51
Figuur 19. Gebruik van alcohol, roken en cannabis onder jongens en meiden in twee leeftijdscategorieën	55

1. Inleiding

Maatschappelijke problemen en mannelijkheid

Allerlei persoonlijke en maatschappelijke problemen zijn gerelateerd aan mannen en aan opvattingen over mannelijkheid. Dat geldt zowel voor de problemen die mannen ervaren – zoals werkloosheid, slechtere mentale en fysieke gezondheid, misbruik van verdovende middelen, oververtegenwoordiging in suïcidecijfers – als voor de problemen die zij veroorzaken – zoals seksueel grensoverschrijdend gedrag, geweld, criminaliteit, economische afhankelijkheid bij vrouwen, het glazen plafond, de loonkloof.

In onderzoek naar deze en andere maatschappelijke problemen ontbreekt vaak een overkoepelende analyse die laat zien waar die problemen vandaan komen en, vooral, hoe ze met elkaar samenhangen. Veel vraagstukken zijn namelijk terug te voeren op de normen en verwachtingen die er zijn van mannen en mannelijkheid: niet mannen zelf zijn de oorzaak van die problemen maar de manier waarop zij hebben geleerd dat zij man moeten zijn.

Dit wordt alleen zichtbaar als die problemen in elkaars verband worden beschouwd en worden benaderd vanuit een overkoepelend perspectief op gender. Zonder die context lijkt het alsof het incidentele en persoonlijke issues zijn. Mannen, en de ervaringen én belangen van mannen worden vaak als neutraal uitgangspunt genomen en als norm beschouwd, terwijl de levens en ervaringen van vrouwen en lhbtqia+ personen (lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender, queer, intersekse, agender en andere niet-cishetero personen) eerder worden beschouwd als beïnvloed door gendernormen en -verwachtingen. Zo verdwijnt uit beeld dat ook de levens en ervaringen van mannen worden beïnvloed en gestuurd door maatschappelijke ideeën over mannelijkheid.

De International Men And Gender Equality Survey

Juist die ervaringen van mannen als mannen en in relatie tot maatschappelijke ideeën over en verwachtingen van mannelijkheid worden onderzocht door IMAGES: de International Men And Gender Equality Survey, een internationaal vergelijkend onderzoek naar mannen dat wordt gecoördineerd door de internationale organisatie Equimundo. IMAGES is sinds 2009 uitgevoerd in meer dan veertig landen: van Azerbeidzjan tot Nicaragua en van Rwanda tot Servië. In diepte-interviews worden mannen bevraagd over een enorm scala onderwerpen die samen een breed beeld geven van hun ervaringen met man-zijn in deze wereld en hun relatie tot allerlei onderwerpen op het gebied van emancipatie en gendergelijkheid, en worden vrouwen bevraagd over hun perspectief daarop.

De kracht van IMAGES zit in de vorm van de interviews: minstens drie kwartier een intensief gesprek met een representatief deel van de bevolking, vaak dus vele duizenden mannen – het IMAGES-onderzoek in het Midden-Oosten en Noord-Afrika had bijvoorbeeld bijna tienduizend respondenten. Daardoor levert IMAGES tegelijkertijd kwalitatief en kwantitatief een enorme rijkdom aan data op.

IMAGES vraagt naar de gezinnen waarin mannen zijn opgegroeid, de rol en plek van hun vader daarin, de huishoudelijke taakverdeling van hun ouders en wat ze daar zelf in moesten doen of hebben geleerd; jeugdervaringen met geweld, gedwongen seksuele handelingen, lijfstraffen thuis en op school, en drank en drugs; hun eigen partner(s) en de taakverdeling in hun eigen gezin, wie waarover beslissingen neemt, hoe tevreden ze zijn over hun relatie en de taakverdeling daarbinnen; of ze aanwezig waren bij de geboorte van hun kind(eren), of ze daarna verlof hebben opgenomen en hoe veel, of ze met hun partner meegingen naar medische afspraken tijdens de zwangerschap, hoe ze zelf hun rol als vader zien en hoe ze die rol praktisch invullen; over seksualiteit en seksuele ervaringen, houding tegenover anticonceptie, abortus, homoseksualiteit, en ervaringen met betaalde seks; over ervaringen als pleger van geweld, bedreiging, verkrachting, groepsverkrachting, en als slachtoffer van geweld of bedreiging; of ze tevreden zijn over hun eigen fysieke en mentale gezondheid, of ze last hebben van depressie, zich eenzaam voelen, lijden onder stress of spanning, of en hoe vaak ze een arts bezoeken voor bijvoorbeeld een prostaatonderzoek of HIV-test, of ze roken, drinken, drugs gebruiken en hoe vaak; wat ze vinden van gendergelijkheid, of ze op de hoogte zijn van wetten en campagnes daarover. In specifieke landen en contexten worden er extra vragen aan toegevoegd, in Bosnië, Servië, Kosovo en Congo bijvoorbeeld over de ervaringen van respondenten in oorlogen daar, in Oost-Afrika is er een grotere focus op HIV, in Brazilië is er aandacht voor bendegeweld.

Bovenal geeft IMAGES een beeld van de combinatie en samenhang tussen al die onderwerpen en ervaringen: daardoor worden de ervaringen van mannen in context geplaatst en ‘gegenderd’: beschouwd als samenhangend met gendernormen. De IMAGES-rapporten geven een alomvattend beeld van de geleefde werkelijkheid van mannen, en laten zien dat en hoe alle aspecten van hun leven worden beïnvloed door mannelijkheidsnormen. In 2022 publiceerde Equimundo een ‘global headlines report’ met een samenvatting van bevindingen van de tot zover uitgevoerde IMAGES (Equimundo, 2022).

In de landen waar IMAGES is uitgevoerd heeft het onderzoek bijgedragen aan de ontwikkeling, implementatie en opschaling van interventies gericht op het betrekken van jongens en mannen bij gendergelijkheid en emancipatie, zoals het stimuleren van betrokken vaderschap, het voorkomen van geweld en het aanmoedigen van mentale gezondheid van mannen. In Brazilië vormde IMAGES de inspiratie voor initiatieven rond de gezondheid van mannen, in Chili is het Ministerie van Gezondheid gestart met een project om mannen te stimuleren betrokken te zijn bij de geboorte van hun kinderen, in Kroatië wordt progressiever beleid ontwikkeld voor seksuele vorming, en in Congo-Kinshasa zijn projecten gestart waarin met mannen wordt gewerkt om seksueel en gendergerelateerd geweld te voorkomen.

Ook deodorantmerk AXE heeft zich laten inspireren door de resultaten van IMAGES: waar AXE lang bekendstond om hun advertenties waarin mannen werden belaagd door hordes gebikini’de vrouwen, lanceerde het merk in 2017 hun nieuwe campagne “Is it ok for guys...” waarin ze de onzekerheden van mannen in beeld brengen. Ook de internationale MenCare-campagne is ontwikkeld op basis van inzichten uit IMAGES, en het betrekken van jongens en mannen als deel van de oplossing is bij steeds meer organisaties en beleidsmakers op de agenda komen te staan.

Dit rapport

Met dit rapport pleiten Atria en Emancipator voor een IMAGES-studie in Nederland. Het behandelt verschillende onderwerpen en thema’s die ook in IMAGES aan bod komen: gender en genderverhoudingen in Nederland, de verdeling van zorg en arbeid, verschillende vormen van geweld, seks en seksualiteit, mentale en fysieke gezondheid, en de rol van overheid in beleid voor gendergelijkheid en mannenemancipatie.

Studenten van onder andere de Universiteit Utrecht en de TU Delft hebben literatuuronderzoek gedaan naar de onderwerpen die in IMAGES worden behandeld (meer over de onderzoeksmethode in bijlage 1: Methodologische verantwoording). Zij zochten naar Nederlandse studies rond de verschillende thema’s in IMAGES en gingen op zoek naar vergelijkbare informatie als IMAGES zou kunnen opleveren.

Dit rapport maakt daarmee zichtbaar hoe veel onderzoek er al is en wordt gedaan naar deze onderwerpen, maar hoe ook gelimiteerd dat onderzoek is als het zich beperkt tot één onderwerp en zich geen rekenschap geeft van de impact van gendernormen en -opvattingen en met name mannelijkheidsnormen op de ervaringen en het gedrag van mensen. Ook worden de hiaten zichtbaar in de bestaande literatuur. Bovendien blijkt dat de meeste onderzoeken de ervaringen van mannen en mannelijkheid als sociale rol, als norm worden beschouwd en niet worden bevraagd of geproblematiseerd. Een belangrijke stap van IMAGES is dan ook om die norm te doorbreken.

De vragen die na dit literatuuronderzoek nog openstaan maken de noodzaak en urgentie van IMAGES in Nederland duidelijk: om de samenhang tussen ervaringen, gedrag en opvattingen van mannen rond verschillende onderwerpen te laten zien, en om een volgende stap te kunnen maken om mannenemancipatie in Nederland te bevorderen, is onderzoek op basis van IMAGES onmisbaar.

In dit rapport gaan de meeste formuleringen uit van een binair onderscheid tussen mannen en vrouwen. We zijn ons ervan bewust dat dit voorbijgaat aan de ervaringen van non-binaire en (andere) lhbtqia+ personen, helaas zijn we hierin afhankelijk van de studies waar we ons op baseren en is er simpelweg weinig onderzoek gedaan beyond the binary. Op de meeste plekken kan je “mannen” lezen als “mensen die bij hun geboorte het gender ‘man’ is toegekend” of “mensen die zijn gesocialiseerd als man”; vice versa voor “vrouwen”.

Ook gaan de meeste studies uit van heteroseksuele stellen, wat ook voorbijgaat aan ervaringen van veel mensen. Tegelijk geeft onderzoek naar heteroseksuele relaties ook juist inzicht in hoe mannen en vrouwen in (zowel letterlijk als figuurlijk) relatie tot elkaar keuzes maken (West & Zimmerman, 1987). Voor beiden geldt dat de genderidentiteiten en relatievormen waar studies zich doorgaans op concentreren, degenen zijn die het meeste voorkomen maar ook die de norm representeren; onderzoek naar die norm kan ook zichtbaar maken hoe beperkend of schadelijk die norm is of kan zijn. We hopen dat dit rapport ook daar aan kan bijdragen.

2. Gendernormen en -verhoudingen

Wat is gender en hoe werkt het? Hoe verhouden mannen en mannelijkheid zich tot gender en andersom? In dit hoofdstuk bespreken we wat gender en mannelijkheid is, hoe gender(on)gelijk Nederland is, hoe verschillende generaties daar anders over denken en hoe ideeën over gender en mannelijkheid worden doorgegeven.

2.1 Gendernormen en mannelijkheid

Gendernormen zijn cultureel bepaald en veranderlijk, en hebben grote impact

Gender is het geheel aan rollen, gedragingen en verwachtingen dat in een maatschappij wordt gekoppeld aan sekse. Gender is in zijn meest algemene definitie: de sociaal-culturele betekenissen van vrouwelijkheid en mannelijkheid in een bepaalde context (Stimpson & Herdt 2014).

“Als ik die vraag zeven, acht jaar geleden had gekregen, zou ik zeggen nou mannelijk zijn is stoer zijn en dat soort dingen.”

Dit gaat onder andere over onderscheid op basis van sekse van de toegang tot de arbeidsmarkt, de organisatie van reproductie, de zorg voor kinderen, en andere opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid die maatschappelijk en cultureel gedefinieerd zijn (Deckers 2012, 23-24).

“Ik weet nog steeds niet wat man-zijn inhoudt. Ik zie wel dat mannen en vrouwen geleerd hebben om zich op een bepaalde manier te uiten of te profileren of bepaalde eigenschappen eigen te maken, dat zie ik wel.”

Genderverhoudingen omvatten dus de manieren waarop in een bepaalde cultuur en in een bepaalde historische context, mannelijkheid en vrouwelijkheid zich tot elkaar verhouden en waarop de sociale verhoudingen tussen mannen en vrouwen georganiseerd zijn in de maatschappij (Stimpson & Herdt 2014). Verwachtingen op basis van gender hebben invloed op alle aspecten van het maatschappelijke leven: alles is ‘gegenderd’.

“Wat het ook was, het moest in ieder geval overtuigend zijn. Je bent overtuigend die intellectuele man of je bent overtuigend de stoere sportende man. Het heeft best wel even geduurd voordat ik doorhad dat ik ook gewoon overtuigend de onzekere man kon zijn die het allemaal niet zo goed wist. Dat het eigenlijk ook oké is om iets niet zeker te weten of ergens onzeker over te zijn.”

Normen voor gender worden intergeneratieel overgedragen; mannelijkheid is krap

Gendernormen worden overgebracht van generatie tot generatie en worden op jonge leeftijd geïnternaliseerd. Opvattingen over mannelijke gendernormen in de jeugd worden intergeneratieel doorgegeven (Dekker 2018, 2; Broers et al. 2016, 3). Met name vaders zijn traditioneel een rolmodel voor zonen (Kanter, 1987). Eigenschappen die traditioneel als mannelijk worden beschouwd zijn het vermijden van typische vrouwelijkheid, beperkte emotionaliteit, verkrijgen van status en presteren, zelfredzaamheid, agressie, homofobie en het gescheiden houden van relaties en seksualiteit (Levant et al., 1992). Typisch mannelijk gedrag is willen winnen, aandacht zoeken, jezelf durven zijn, doorzettingsvermogen en autonomie. Het verliezen van die typische macht en zelfredzaamheid, bijvoorbeeld door seksueel misbruik, maakt dat het manbeeld van jongens ‘verwond’ raakt (Baljon, 2011). Zwak zijn en homoseksualiteit worden juist als niet mannelijk ervaren (Cense et al., 2016).

“Ik krijg soms het ‘compliment’: “bij jou zie je het tenminste niet.” (...) Dat vind ik geen compliment. Waarom zou je het bij mij niet mogen zien, of waarom is wat ik doe niet homoseksueel?”

Vaders worden geacht het inkomen te verdienen voor het gezin en niet te participeren in het huishouden (Kanter, 1987). Aan moeders wordt de rol van het zorgen voor, emotionele binding vormen met en het ondersteunen van de kinderen toegewezen (Hoog, 2006).

Dat verschil in verwachtingen tussen mannen en vrouwen begint al in de kindertijd: jongens worden gezien als minder oplettend en er wordt van hen verwacht dat zij spelen met auto's en houden van voetballen, terwijl van meiden het tegenovergestelde wordt verwacht (Hoog 2006). Voor jongeren wordt het steeds belangrijker om te conformeren aan gendernormen (Broers et al., 2016). Met name het vermijden van emotionele kwetsbaarheid is daar

een belangrijk onderdeel van (Levant et al., 1992), aangezien kwetsbaarheid haaks staat op stereotype mannelijkheid (Cense et al., 2016). Al deze stereotypes kunnen zorgen voor seksisme en homofobie (Cense et al., 2016).

De taakverdeling van de ouders van jongeren speelt een belangrijke rol in hun opvattingen over taakverdeling in hun eigen volwassen leven (Kloosterman, 2016). Stereotyperingen van mannelijkheid die ouders hebben worden in het algemeen eerder impliciet overgenomen door jongens/kinderen (Endendijk et al., 2013).

2.2 Gender(on)gelijkheid in Nederland

Nederland is niet zo gendergelijk als we graag denken

De Nederlandse overheid houdt zich sinds de jaren '70 bezig met vrouwenemancipatie (Kloosterman, 2016). Toch staat Nederland maar op plaats 28 van de 2022 Global Gender Gap Index, een internationale vergelijking op basis van de verhouding tussen mannen en vrouwen in economische participatie en kansen, opleidingsniveau, gezondheid en overleving en politieke macht en representatie (The Global Gender Gap Report 2022).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) meldt dat in 2019 64 procent van de vrouwen in Nederland economisch zelfstandig was en 81 procent van de mannen. 75 procent van de werkende vrouwen werkt deeltijds volgens het CBS-rapport, tegenover 25 procent van de mannen (CBS, 2020). De Tweede Kamer heeft 57 vrouwelijke leden op een totaal van 150; de Eerste Kamer 23 op een totaal van 75 (Parlement.com). Door het emancipatiebeleid wil de overheid invloed uitoefenen op de taak- en rolverdelingen tussen mannen en vrouwen (Rijksoverheid, n.d.-a). Het beleid zet in op cultuurverandering in zowel de daadwerkelijke taak- en rolverdeling maar ook in opvattingen over gender.

Veel jongeren, met name jongens, denken traditioneel over gender, maar de meeste jongeren vinden mannen en vrouwen net zo geschikt voor huishouden en zorg

In de opvoeding van kinderen worden stereotyperingen op basis van gender doorgegeven en daarmee genderrollen in stand gehouden, door activiteiten te labelen als mannelijk of vrouwelijk (Endendijk et al. 2014). Volgens het CBS denkt nog altijd 40 procent van de jongeren traditioneel over gender, en vinden bijvoorbeeld vrouwen geschikter voor huishoudelijke taken en het opvoeden van kinderen dan mannen. Dat zijn meer jongens dan meiden (Kloosterman, 2016). Tegelijk blijkt uit hetzelfde onderzoek dat een kleine meerderheid van de jongeren vindt dat mannen en vrouwen even geschikt zijn voor huishoudelijke taken en om kinderen op te voeden.

De helft van de jongeren onderschrijft de traditionele taakverdeling waarin mannen betaalde arbeid verrichten en vrouwen meer huishoudelijke taken en de zorg voor kinderen op zich nemen (Kloosterman, 2016). Ruim 60 procent van de jongens ziet zichzelf later fulltime werken, tegen 44 procent van de meiden. Ook als het gaat om het gewenste werkpatroon van een partner houden jongeren grotendeels vast aan een traditionele rolverdeling. Van de jongens zou 43 procent willen dat hun partner parttime werkt, 59 procent van de meiden wil dat hun partner fulltime werkt. De voorkeuren van kinderen worden in sterke mate beïnvloed door de gewoontes van hun ouders (Kloosterman, 2016).

Opvattingen van jongeren over het gewenste opleidingsniveau en het inkomen van een latere partner zijn minder traditioneel: 85 procent van de jongeren zou het niet vervelend vinden als hun partner hoger opgeleid zou zijn of meer zou verdienen dan zichzelf. Jongens vinden dat vaker vervelend dan meiden, terwijl meiden vaker aangeven dat zij het vervelend zouden vinden als hun partner lager opgeleid zou zijn dan zij of minder zou verdienen (Kloosterman, 2016).

Conclusie: gendernormen en -verhoudingen in Nederland

In Nederland beschouwen we onszelf graag als voorloper op het gebied van gendergelijkheid, maar in de praktijk blijkt dat tegen te vallen. Gendernormen zijn alomtegenwoordig en beïnvloeden hoe mensen opgroeien, hoe ze zich tot zichzelf en elkaar verhouden, de rollen die ze (kunnen) aannemen in de maatschappij en in hun relaties, en welke kansen ze al dan niet krijgen.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat de gedragspatronen en opvattingen van ouders grote invloed hebben op de opvattingen van hun kinderen en de verwachtingen die zij hebben van hun latere

partner, en de taak- en rolverdeling in hun relaties. Niet duidelijk is of en hoe vaders die een zorgende rol op zich nemen in het gezin en huishouden, hun zonen stimuleren om dat in hun eigen gezin ook te gaan doen. Er is geen onderzoek bekend over hoe traditionele of juist progressieve opvattingen over gender zich verhouden tot de constructie van mannelijkheid van Nederlandse jongens en mannen. Ook over hoe de rol van vaders in het gezin bepalend is voor opvattingen over gendergelijkheid is weinig bekend.

3. Zorg & arbeid

De genderopvattingen zoals in het vorige hoofdstuk beschreven hangen samen met de daadwerkelijke verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid, en de verdeling van huishoudelijke en zorgtaken tussen mannen en vrouwen. Hoewel overheid en werkgevers streven naar gendergelijkheid op de arbeidsmarkt - wat betekent dat mannen en vrouwen evenveel verdienen, even vaak hoge posities bereiken, en gelijk zijn vertegenwoordigd in verschillende sectoren - blijkt dat in de praktijk nog lang niet behaald. Gendernormen en taak- en rolverdeling spelen op elkaar in in een vicieuze cirkel - traditionele opvattingen over gender zijn zowel oorzaak als gevolg van traditioneel verdeelde taken. In dit hoofdstuk bespreken we genderongelijkheid op de arbeidsmarkt, in het huishouden en de veranderende rol en positie van vaders.

3.1 Arbeidsmarkt

Mannen werken nog altijd meer uren dan vrouwen, het anderhalfverdienersmodel blijft dominant

Mannen werken gemiddeld meer dan vrouwen: drie keer zo veel mannen als vrouwen werken fulltime, en mannen werken drie keer minder vaak parttime dan vrouwen (CBS en SCP, 2020). Mannen werken vaker in traditioneel als mannelijk beschouwde sectoren: in techniek, logistiek en ICT was in 2019 84 procent van de werknemers man. In traditioneel als vrouwelijk beschouwde sectoren zoals de zorg en welzijn, is 81 procent van de werknemers vrouw (CBS en SCP, 2020).

Bijna de helft van de mannen geeft aan dat zij liever niet fulltime zouden willen werken, met name als ze jonge kinderen hebben (CBS en SCP, 2020). De meeste Nederlanders vinden dat moeders niet meer dan drie dagen zouden moeten werken - ondanks dat vrouwen gemiddeld hoger opgeleid zijn dan mannen blijft het 'anderhalfverdienersmodel' dominant: in een heteroseksueel koppel werkt de man fulltime en de vrouw parttime. Tegelijk geven mensen ook aan dat ze het liefst net zo veel zouden willen werken en verdienen als hun partner (CBS en SCP, 2020).

Organisaties en bedrijven creëren ongelijkheden onder werknemers en houden die in stand (Lippe et al., 2019). Maar weinig organisaties in Nederland hebben een werk-privébeleid, dat regelingen omvat om mantelzorg, zorg voor kinderen, thuiswerken, parttime en flexwerken te regelen (Lippe et al., 2019). Met het instellen van een werk-privébeleid laten organisaties zien dat zij waarde hechten aan het goed combineren van werk en gezin, en kan bijdragen aan het doorbreken van een traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen en het bevorderen van gendergelijkheid (Lippe et al., 2019).

“In alle opzichten heb ik privileges, ik ben wit, ik ben hetero, ik ben een man en ook nog eens een dokter.”

Mannen verdienen meer dan vrouwen, als dat andersom is zijn mensen minder gelukkig in hun relatie

Mannen in Nederland verdienen in 2018 gemiddeld 19 procent meer dan vrouwen (Lippe et al., 2019; CBS, 2020). In 2018 verdienen mannelijke werknemers in het bedrijfsleven rond de 7 procent meer inkomen dan vrouwen en bij overheidsposities is dit 4 procent loon voor mannen (Brakel et al. 2020, 45). Die verschillen zijn gecorrigeerd voor het feit dat vrouwen vaker in deeltijd werken, mannen vaker in leidinggevende functies, en vrouwen vaker in sectoren waar de lonen lager zijn. Dit geldt daarmee ook voor pensioenen: mannen ontvangen meer pensioen dan vrouwen (CBS, 2021).

In hetero stellen waarin vrouwen meer verdienen dan mannen blijken beiden minder gelukkig in hun relatie, waarschijnlijk omdat dat ingaat tegen het traditionele beeld dat mannen kostwinner zouden moeten zijn. In landen waar dat traditionele beeld minder sterk is, is dit effect ook kleiner (Vink et al., 2022).

Vrouwen worden wel aangemoedigd meer te gaan werken, maar mannen niet om meer te gaan zorgen

Het emancipatiebeleid van de Rijksoverheid moedigt vrouwen aan om meer te gaan werken, maar niet mannen om meer te gaan zorgen. Wanneer mannen een kind krijgen, hebben ze sinds 2020 recht op vijf dagen betaald geboorteverlof en maximaal vijf weken partnerverlof tegen 70 procent van hun salaris (Rijksoverheid, n.d.-b). Zowel institutionele als culturele barrières belemmeren veranderingen in genderverhoudingen, en wetten ondersteunen het in stand houden van ongelijke arbeidsverdeling (Lippe et al., 2019). Hoewel 6 op de 10 ouders aangeven de zorg voor hun kinderen het liefst gelijk te willen verdelen (CBS en SCP, 2020), zorgen vaders in de praktijk minder dan ze zouden willen, omdat het financieel niet haalbaar is om minder te gaan werken, ze denken dat het hun carrière zou schaden, niet te combineren is met hun functie, of omdat ze weinig steun ervaren van hun werkomgeving (Harthoorn, 2019).

3.2 Huishouden

Vrouwen besteden bijna twee keer zo veel tijd als mannen aan zorgtaken

Hoewel een groeiend aantal stellen de taken gelijk verdeelt (Hoog, 2006; Heide, 2017) werken vaders nog altijd vaker en meer buitenshuis en nemen moeders het grootste deel van de zorg voor kinderen op zich (CBS en SCP, 2020). Een op de zes ouders geeft aan werk en zorg gelijk te verdelen. Vaders werken gemiddeld 39 uur per werk, moeders 28 uur. Redenen waarom vrouwen meer tijd aan het huishouden besteden zijn omdat ze minder uren werken, of omdat ze overtuigd zijn dat ze die taken beter kunnen uitvoeren (CBS en SCP, 2020). We zien wel een afname van mannen die denken dat vrouwen beter zijn in de zorgverlening.

Als een kind geboren wordt gaan mannen vaak niet minder uren werken, met name als zij meer werken en verdienen dan hun partner (Breeschoten et al. 2018). Het opnemen van ouderschapsverlof kan nadelige gevolgen hebben voor het inkomen van ouders en hun carrière belemmeren (Lippe et al. 2019). Wanneer de organisatie ouders steunt en begrip toont voor gezinsbehoeften, zijn ouders minder bang voor consequenties in hun carrière (Breeschoten et al., 2018).

“...mijn moeder was meer van de dagelijkse dingen en mijn vader meer van de grotere dingen, dus van de tuin, onderhoud, fietsen, auto, schilderen en behangen..., en mijn moeder meer van het eten en het koken.”

Sterkere gegenderde rolopvattingen hangen samen met een traditionelere verdeling van zorgtaken

Onder jongvolwassen mannen blijken sterkere genderopvattingen samen te hangen met een kleiner aandeel in het huishouden. En vrouwen die traditionele ideeën hebben over moederschap doen meer in het huishouden en gezin dan vrouwen met meer egalitaire opvattingen. Andersom geldt dit ook voor mannen: mannen die sterke traditionele opvattingen hebben over moederschap doen nog minder in huis (Thijs et al., 2022).

In gezinnen waar de vader meer bijdraagt aan het huishouden blijken kinderen ook meer egalitaire opvattingen te hebben over gender (Dekkers, 2018). Hetzelfde geldt voor gezinnen waar moeders carrière maken in niet traditioneel als vrouwelijk beschouwde sectoren (Veuten, 2018).

3.3 Vaderschap

Vaders willen wel meer zorgen maar doen het niet

Zestig procent van de jonge vaders zou graag minder willen werken en meer tijd met hun kinderen willen doorbrengen, maar slechts 10 procent van hen doet dat ook daadwerkelijk. Vaders willen dus wel meer betrokken zijn, maar ervaringen belemmeringen om dat ook daadwerkelijk te doen (Harthoorn, 2019).

“Er wordt een genderrol opgeplakt van dat de vrouw voor het kind hoort te zorgen.”

“Je moet heel erg oppassen dat je in emancipatie alles 50/50 wil doen, want dat doet ook geen recht aan mannen en vrouwen. Het gaat uiteindelijk toch om gelijkwaardigheid en niet om gelijkheid. (...) Natuurlijk zijn er een hoop dingen door socialisatie bepaald, je kan je altijd afvragen in hoeverre vrouwen écht liever bij de kinderen willen zijn, dat is grotendeels door socialisatie bepaald, maar dan nog zijn mannen en vrouwen uiteindelijk niet gelijk of kunnen zij verschillende keuzes maken.”

Al sinds jaren '90 geven vaders aan meer betrokken te willen zijn bij hun gezin. De redenen die ze daarvoor geven zijn steeds vaker emotioneel en affectief: ze willen hun kinderen zien opgroeien en een relatie met hen opbouwen (Duyvendak et al., 2004; Dijken et al., 1998; Jacobs, 1998). Desondanks werken vaders nog altijd niet minder.

“Ik vind gewoon in die eerste maanden, dan gebeurt er gewoon zo veel, je ziet zo'n klein murmel, het is nog niks maar dat moet je eigen maken, en dat kan je dan alleen s 'avonds en in de weekenden doen.”

Vaders die werken geven aan dat ze door hun werk gezinsactiviteiten missen: mannen passen hun betrokkenheid bij hun gezin aan aan hun werk, terwijl vrouwen dat andersom doen (Harthoorn, 2019). De gestage uitbreiding van het partnersverlof zorgt voor meer betrokken vaderschap en daarmee voor meer gendergelijkheid. Betrokken vaderschap zorgt voor een betere arbeidsmarktpositie voor vrouwen, en voor een betere (mentale) gezondheid van mannen, een betere werk-privébalans en meer werkplezier (Harthoorn, 2019). Betrokken vaders geven aan dat hun gezin een van hun belangrijkste bronnen is van welzijn en geluk (Harthoorn, 2019).

“Ik heb altijd wel voor mezelf opgeëist van ik ben ook vader voor mijn kinderen dus ik wil daar ook een rol in. Dus de betrokkenheid bij bijvoorbeeld schoolavonden, naar de sport gaan, of cadeautjes kopen dat probeerde wij wel te verdelen ook.”

Conclusie: zorg & arbeid

Betaalde en onbetaalde arbeid zijn nog altijd ongelijk verdeeld tussen mannen en vrouwen, hoewel de verdeling langzaam gelijkjer lijkt te worden. Mannen doen nog altijd vaker en meer betaald werk, verdienen meer voor hetzelfde werk dan vrouwen, en waar vrouwen door beleid worden aangemoedigd om meer betaald te gaan werken worden mannen nauwelijks aangemoedigd om meer te gaan zorgen. En vaders die graag meer zouden willen zorgen, worden daarin door allerlei factoren tegengehouden. Traditionele genderopvattingen hangen sterk samen met die ongelijke verdeling van zorg en betaalde arbeid.

Het is niet duidelijk hoe Nederlandse mannen te motiveren zijn om meer zorgtaken op zich te nemen. Het zou kunnen dat betrokken vaderschap van hun eigen vader daarin een belangrijke factor is, maar er is meer onderzoek nodig om daar een conclusie over te kunnen trekken. IMAGES zou een

beeld kunnen geven van de ervaringen, gedrag en opvattingen van mannen die samenhangen met hun betrokkenheid bij gezin en huishouden. Ook is niet duidelijk of en hoe verschillen in taak- en rolverdeling doorspelen in beslissingen die worden genomen in het gezin, en of financiële verschillen of financiële afhankelijkheid daarin een rol spelen. Bovendien zou het interessant zijn om een beter beeld te krijgen van hoe zorgtaken precies zijn verdeeld: als vaders zorgen, welke taken doen ze dan het vaakst? En delen ze ook in de verantwoordelijkheid of enkel in de takenlijst? Tot slot blijkt uit internationale IMAGES-studies dat veel mannen stress en angst ervaren vanwege de verwachting dat zij hun familie financieel moeten onderhouden en hen moeten beschermen. Het is niet duidelijk hoe dat in Nederland is, IMAGES kan hier inzicht in bieden en ook in hoe die stress te verminderen zou zijn.

4. Geweld

Geweld is zowel de grootste oorzaak als het ultieme gevolg van genderongelijkheid. Plegers van alle soorten geweld zijn voor overgrootste deel mannen, en geweld hangt sterk samen met genderopvattingen. Hoewel overheid en andere organen streven naar een samenleving zonder geweld, komt geweld nog altijd veel voor en wordt in de aanpak ervan niet altijd rekening gehouden met gender.

In dit hoofdstuk behandelen we huiselijk geweld, seksueel geweld en publiek geweld in losse paragrafen. Voor ieder daarvan wordt de prevalentie besproken, risicofactoren voor pleger- en slachtofferschap, gevolgen voor slachtoffers, en maatschappelijke opvattingen erover. Vervolgens wordt ingegaan op de verhouding tussen slachtofferschap en mannelijkheidsnormen.

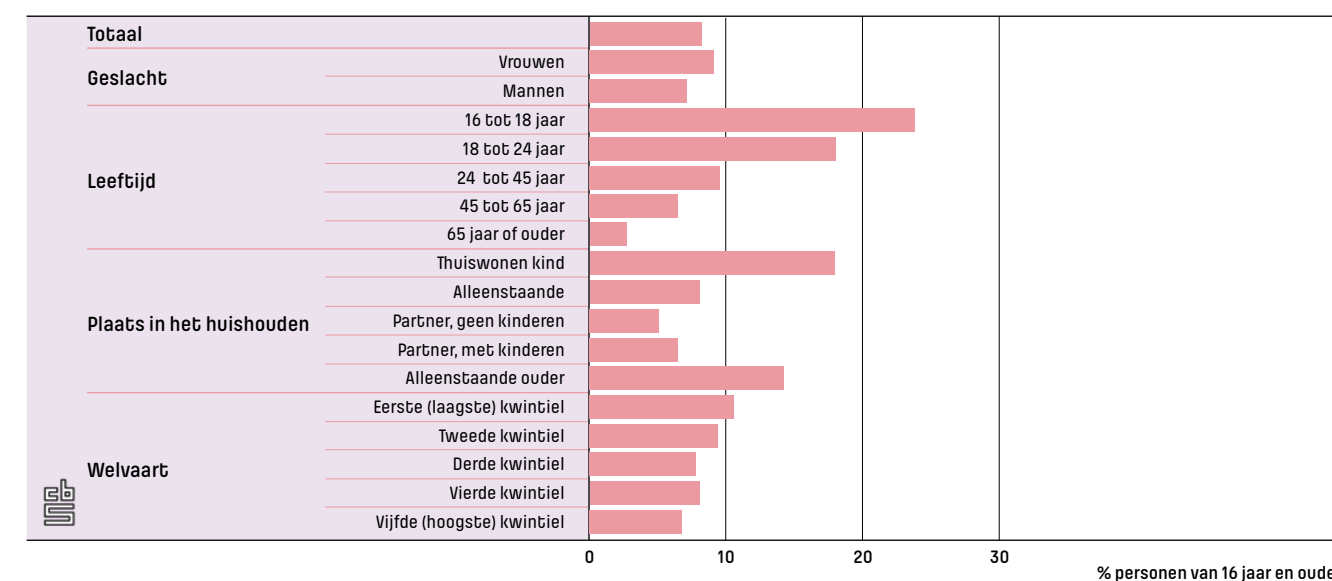
4.1 Huiselijk geweld

4.1.1 Prevalentie en demografische factoren

Huiselijk geweld omvat zowel fysiek, geestelijk als seksueel geweld dat gepleegd wordt door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer (CBS, 2020a). Dit kunnen zowel (ex-)partners, gezinsleden, familieleden als huisgenoten zijn (Movisie, 2016). 1,2 miljoen Nederlanders van 16 jaar en ouder hebben in de afgelopen 12 maanden te maken gehad met een of meerdere vormen van huiselijk geweld, exclusief verbale agressie (CBS, 2020). 820 duizend hebben te maken met structureel huiselijk geweld inclusief verbale agressie: terugkerend, (bijna) dagelijks, wekelijks of maandelijks huiselijk geweld. De meestvoorkomende vorm van huiselijk geweld is partnergeweld (Movisie, 2021b).

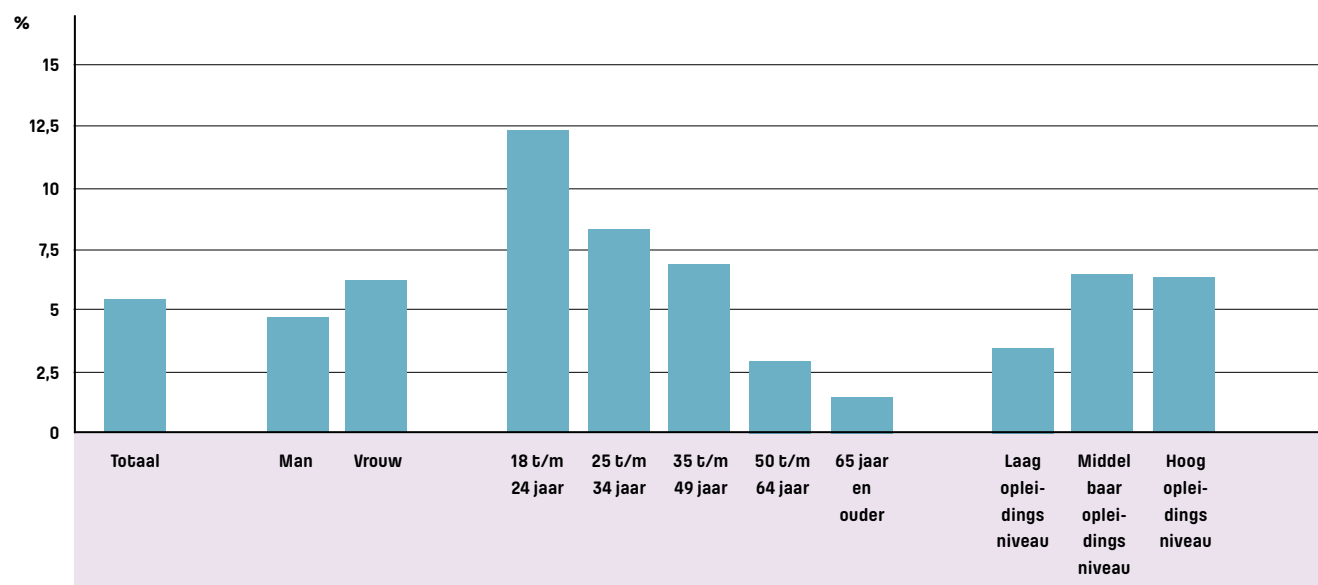
Vrouwen zijn iets vaker slachtoffer van huiselijk geweld dan mannen, slachtofferschap hangt samen met gezinssituatie, welvaarts- en opleidingsniveau

Huiselijk geweld komt zowel bij mannen als bij vrouwen en in alle groepen in de samenleving voor. Vrouwen zijn iets vaker slachtoffer. Slachtofferschap is het hoogst onder jongeren en jongvolwassenen en neemt af wanneer men ouder wordt (figuur 1) (Akkermans et al., 2020).

Figuur 1. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 12 maanden naar geslacht, leeftijd, plaats in het huishouden en welvaartsniveau (CBS, 2020a)

Huiselijk geweld komt vaker voor in gezinnen met thuiswonende kinderen, en relatief vaak bij alleenstaande ouders (figuur 1). Slachtofferschap neemt toe bij een lager welvaartsniveau (CBS, 2020a). Stress in de opvoeding en financiële zorgen hangen samen met kindermishandeling en huiselijk geweld (Nederlands Jeugdinstituut, n.d.-a). Slachtofferschap van huiselijk geweld lijkt vaker voor te komen bij middelbaar en hoog opgeleiden dan bij mensen een lager opleidingsniveau (figuur 2) (CBS, 2019). Dit zou kunnen komen omdat mensen met een hogere opleiding vaker gebruikmaken van vangnetten, zich meer uitspreken en eerder bereikt worden in dit soort onderzoek (De Vogel, 2020). Een sluitende verklaring hiervoor lijkt er echter niet te zijn.

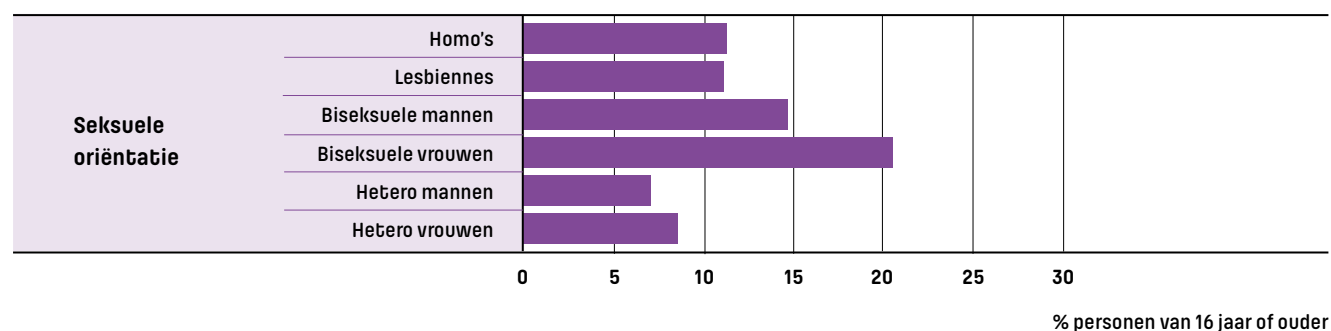

Figuur 2. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 5 jaar naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (CBS, 2019)

Lhbtqia+ personen zijn vaker slachtoffer van huiselijk geweld

Seksuele oriëntatie speelt ook een rol bij huiselijk geweld. Zo zijn bi- en homoseksuele personen vaker slachtoffer van huiselijk geweld dan heteroseksuele personen (Akkermans et al., 2020). Huiselijk geweld binnen de lhbtqia+ gemeenschap lijkt volgens een Amerikaanse studie samen te hangen met heteronormativiteit, hegemone masculiniteit en een stigma van hyperseksualiteit van lhbtqia+ mensen (Coston, 2017). In de Nederlandse context is geen soortgelijk onderzoek bekend. Uit een Brits onderzoek blijkt dat 1 op de 4 homoseksuele personen slachtoffer is geweest van partnergeweld (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018). Ook hierover zijn geen Nederlandse cijfers bekend.

Ook transgender personen worden vaker slachtoffer van huiselijk geweld dan andere groepen. Zo heeft 42 procent van ondervraagde transgender personen in het afgelopen jaar te maken gehad met huiselijk geweld, en heeft 1 op de 5 te maken gehad met seksueel geweld (TNN, 2018).

Figuur 3. Slachtoffers van huiselijk geweld in de afgelopen 12 maanden naar geslacht en seksuele oriëntatie (CBS, 2020c)

4.1.2 Risicofactoren voor slachtofferschap

Allerlei factoren zijn van invloed op slachtofferschap; waaronder factoren die met genderongelijkheid samenhangen

Er is een aantal risicofactoren aan te wijzen voor slachtofferschap van huiselijk geweld en (ex-)partnergeweld (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018; Movisie, 2018):

- Demografische factoren: de kans op slachtofferschap groeit naar mate de sociaaleconomische status afneemt
- Eerder slachtofferschap of getuige zijn geweest van huiselijk geweld
- Dynamische risicofactoren: middelengebruik, psychische problematiek, (financiële, huisvestings- of migratie-) stress, relatie- of gezinsproblematiek
- Statische risicofactoren: persoonlijke problemen, bijvoorbeeld psychische of psychiatrische problematiek en/of een verstandelijke beperking
- Voorwaardelijke factoren: sociaal isolement, echtscheidingsproblemen, gebrek aan weerbaarheid of sociale vaardigheden, zwangerschap
- Een machtsverschil of (relationele, economische, verblijfs- of zorg-)afhankelijkheid tussen partners

Daarnaast is maatschappelijke context van invloed; bijvoorbeeld de tolerantie of normalisatie van (bepaalde vormen van) geweld, of gender(on)gelijkheid in de samenleving (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018).

4.1.3 Plegers

Plegers zijn vooral mannen, maar geweld door vrouwen wordt waarschijnlijk onderschat

Officiële Nederlandse justitiële cijfers van veroordeelde plegers van huiselijk geweld laten zien dat van hen 91 procent man is (CBS en SCP, 2020). Bij 4 procent van de mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld was de dader een mannelijke partner of mannelijke ex-partner, bij vrouwelijke slachtoffers ging het om 26 procent door de vrouwelijke partner of ex-partner (Van Eijkern et al., 2018). Als plegers worden opgepakt voor huiselijk geweld is dat meestal voor fysiek geweld (80 procent) en minder vaak voor emotioneel of verbaal geweld (Van Deuren et al., 2021; CBS en SCP, 2020).

Verbale agressie en dwingende controle in de huiselijke kring worden vaker gepleegd door mannen (22 procent) dan door vrouwen (16 procent). Bij verbale agressie is het verschil minimaal (27 procent tegenover 26 procent) en is de agressie ongeveer even vaak afkomstig van mannen als vrouwen (Van Deuren et al., 2021; CBS en SCP, 2020).

De cijfers over geweld door meiden en vrouwen worden langzaam hoger. Er is waarschijnlijk sprake van onderschatting van geweld door vrouwen (De Vogel, 2020). Sommige studies laten zien dat vrouwelijke plegers (bijna) even vaak voorkomen als mannelijke plegers (Piersma & Beijersbergen, 2021; Akkermans et al., 2020).

Het verschil tussen de cijfers van justitie en cijfers die uit onderzoeken blijken kan ermee te maken hebben dat geweld dat wordt gepleegd door mannen vaak fysiek ernstiger is omdat zij in het algemeen groter en sterker zijn (Van Deuren et al., 2021; Felson & Cares, 2005). Geweld door vrouwen ziet er in het algemeen anders uit; het is vaak subtieler, meer verbaal en leidt tot minder ernstig fysiek trauma (De Vogel, 2020). Dat fysiek geweld gemakkelijker te bewijzen is dan emotioneel geweld, kan verklaren dat meer mannelijke plegers worden opgepakt en veroordeeld (Van der Knaap et al., 2010).

Bovendien gaan mannelijke slachtoffers minder snel naar de politie. Mannelijke slachtoffers van partnergeweld zien het geweld dat tegen hen is gebruikt minder snel als een misdaad en spreken eerder van een "fout". Verder speelt bij mannen het stigma dat zij zich niet door een vrouw zouden moeten laten slaan en dat zij geen slachtoffer kunnen of mogen zijn. Schaamte om aangifte te doen en het risico om niet geloofd te worden spelen dan ook een rol (Van der Knaap et al., 2010) (zie ook 4.4).

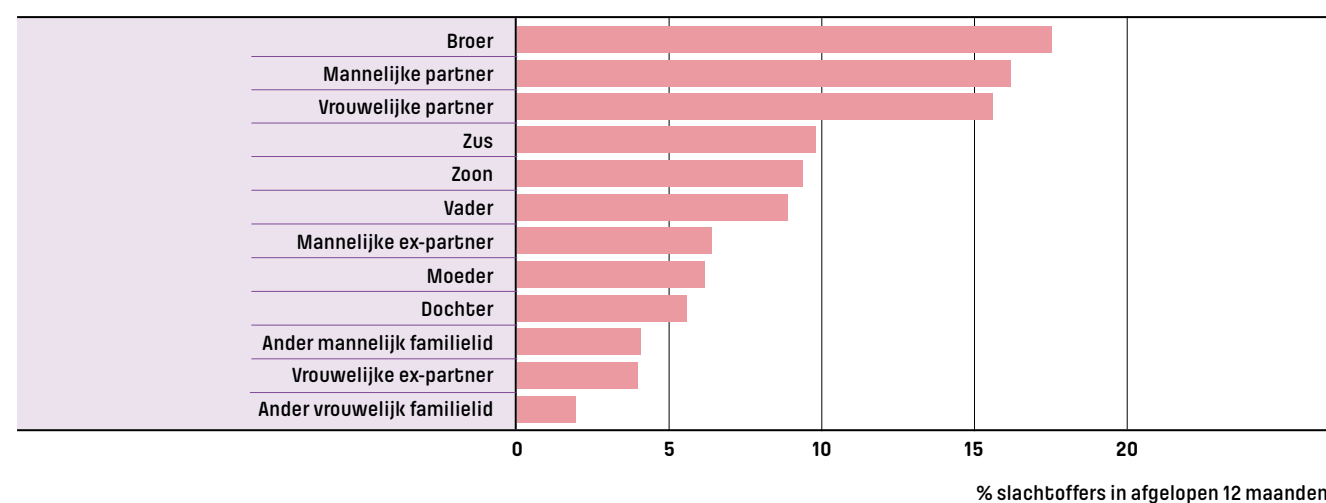
Plegers staan vaak dicht bij slachtoffers

Voor een derde van de slachtoffers van fysiek geweld in de huiselijke kring geldt dat de pleger hun eigen partner is, iets vaker mannelijke partners dan vrouwelijke. Ook zijn broers vaak pleger (figuur 4). Waarom is wereldwijd en ook in Nederland niet onderzocht; een verklaring zou kunnen liggen in de snellere acceptatie van fysiek geweld onder jongens en tussen broers (Eriksen & Jensen, 2009). In de meeste gevallen van huiselijk geweld (75,7 procent) gaat het om één pleger (Akkermans et al., 2020). Veel huiselijk geweld is wederkerig; ruim een derde van de slachtoffers is ook dader (Movisie, 2021c). Dit geldt vooral voor (ex-)partnergeweld en geweld tussen broers en zussen (Van Deuren et al., 2021).

Bij mannelijke slachtoffers zijn plegers in de meeste gevallen hun (ex-)partner (43 procent), huisvrienden of huisgenoten (18 procent), en (stief-)broers of zussen (16 procent). Geweld tegen vrouwen wordt vaker gepleegd door hun (ex-)partner (65 procent), en minder vaak door (stief)ouders (12 procent) en (stief-)broers of zussen (11 procent) (Van Eijkern et al., 2018).

Risicofactoren voor daderschap bij mannen (Van der Knaap et al., 2010):

- Moeilijk om kunnen gaan met stress, zich snel gespannen voelen, angstig en boos voelen, wantrouwend staan tegenover anderen, en wraak willen nemen op een ander
- Gedragsproblemen in de adolescentie en antisociale persoonlijkheidskenmerken
- Persoonlijkheidsstoornissen waardoor mannen agressiever gedrag vertonen, heftiger reageren op stress, laag scoren op 'traditionalisme' en hoge mate van vervreemding vertonen
- Depressiviteit, drugs en antisociaal gedrag

Figuur 4. Plegers van fysiek huiselijk geweld naar relatie met het slachtoffer (CBS, 2020c)

Achtergrondkenmerken van plegers huiselijk geweld (Van der Knaap et al., 2010):

- De gemiddelde leeftijd van plegers is 38 jaar
- Drie op de vijf plegers van huiselijk geweld hebben een Nederlandse achtergrond; een kwart is van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse afkomst
- Bijna de helft (42 procent) van de plegers is hoogopgeleid (hbo- of universitaire opleiding). Meer dan een derde is middelbaar opgeleid en 12 procent is laagopgeleid
- De meeste plegers zijn gehuwd of samenwonend (ruim 2 op de 3) en hebben werk (ongeveer 3 op de 5)
- Meer dan een derde van de plegers heeft in hun jeugd te maken gehad met huiselijk geweld, de helft daarvan als getuige en de helft als slachtoffer
- Een kwart van de plegers heeft eerder geweld gebruikt buiten de huiselijke kring, voornamelijk verbaal geweld maar een kwart van hen pleegde eerder fysiek geweld
- De helft van de respondenten is eerder slachtoffer geweest van geweld buiten de huiselijke kring, in de helft van die gevallen was dat geweld fysiek. Iets meer dan 10 procent van de plegers is eerder in contact gekomen met de politie vanwege geweld buiten de huiselijke kring

Ruzie of belediging zijn vaak aanleiding voor huiselijk geweld

Een door plegers veelgenoemde aanleiding voor huiselijk geweld is ruzie. Deze ruzies gaan veelal over geld, de relatie, overspel, familie en de opvoeding van kinderen. Meer dan de helft van de plegers geeft aan te zijn beledigd of gekwetst. Andere vaak genoemde aanleidingen zijn moeheid of spanning, stress willen afreageren, en dat het slachtoffer eerst agressief was (Van der Knaap et al., 2010). Mannelijke en vrouwelijke plegers geven andere motieven voor hun geweld; mannen noemen vaker het behouden van status en het uitoefenen van controle en macht, terwijl vrouwen vaker jaloezie of zelfverdediging noemen (De Vogel, 2020).

Huiselijk geweld is gegenderd; een gendersensitieve aanpak is nodig

Huiselijk geweld is gegenderd; dat wil zeggen, genderrollen en -ongelijkheid spelen een rol in dader- en slachtofferschap. Daarom is een gendersensitieve aanpak nodig: een aanpak die rekening houdt met gender en met genderongelijkheid als oorzaak van het ontstaan van geweld, onder andere door bewustzijn van de verschillen in macht, afhankelijkheid en wederzijdse verwachtingen die uit genderrollen voortvloeien (College voor de Rechten van de Mens, 2021).

De Groep van deskundigen inzake actie tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (GREVIO) heeft in zijn evaluatie van de Nederlandse uitvoering van het Verdrag van Istanbul zijn zorgen geuit over de Nederlandse genderneutrale formulering van beleid en programma's, waarin de term 'gendergerelateerd geweld' niet wordt gebruikt en vrouwen en meiden niet worden erkend als groep die een hoger risico loopt op geweld (GREVIO, 2020).

4.1.4 Gevolgen van huiselijk geweld

Huiselijk geweld laat sporen na

Ervaringen met geweld in de jeugd hebben een grote impact op kinderen in hun volwassen leven. Vooral psychische en emotionele mishandeling hebben een grote invloed op kinderen, soms nog meer dan fysiek of seksueel misbruik dat erop kan volgen (De Vries & Van Houwelingen, 2018).

Mannen die als kind slachtoffer zijn geworden van kindermishandeling dragen daar allerlei psychische gevolgen van. Zij kunnen zich schuldig voelen over het misbruik en zich hiervoor schamen. Dit kan leiden tot angststoornissen, depressies, herbeleving en verdringing (Serkei et al., 2009).

Zowel ouderschap als slachtofferschap worden intergeneratieel doorgegeven

Er lijkt een verband te zijn tussen het meemaken of getuige zijn van geweld in de jeugd in het gezin en het zelf plegen van partnergeweld. Mannen blijken vaker agressief en gewelddadig als ze in hun kindertijd getuige zijn geweest van geweld tussen hun ouders en als ze zelf ook slachtoffer zijn geweest (Rosenbaum & O’Leary, 1981). Meer dan de helft (55 procent) van de ouders die geweld plegen tegen hun kinderen, hebben zelf in hun jeugd ook huiselijk geweld meegemaakt (Hovens, 2015).

Huiselijk geweld meemaken in de kindertijd kan ook leiden tot revictimisatie: iemand wordt in hun volwassen relatie opnieuw slachtoffer van geweld en geeft zo het geweld weer door aan hun kinderen. Ook afwijzing van de ouders, gebrek aan ouderlijke zorg en middelenmisbruik door ouders kunnen leiden tot antisociaal gedrag bij kinderen, wat zich op latere leeftijd kan vertalen naar partnergeweld (Keller, Cummings, Davies & Mitchell, 2008).

Veel studies gaan er vanuit dat de intergeneratiele overdracht van geweld van jongens ouders maakt en van meiden slachtoffers, maar daar is geen duidelijk bewijs voor (Kwong, Bartholomew, Henderson & Trinke, 2003; Van der Knaap et al., 2010).

Geweld tegen partners hangt samen met geweld tegen kinderen

Geweld tegen een partner gaat vaak samen met geweld tegen kinderen. Als een man zijn partner mishandelt is de kans veel groter dat hij ook zijn kind(eren) mishandelt (Lünnemann et al., 2012; Williams, Boggess & Carter, 2001). De meeste mannen zijn zich niet bewust van de schade die ze aanrichten bij hun kind door het (partner-)geweld, reflectie op eigen gedrag wordt door veel mannelijke plegers moeilijk gevonden (Lünnemann et al., 2012).

4.1.5 Opvattingen over huiselijk geweld

Meer mannen dan vrouwen vinden fysiek of seksueel geweld binnen een relatie acceptabel

Over het algemeen vinden Nederlanders geweld binnen een relatie niet aanvaardbaar. Wanneer er echter concrete situaties worden voorgelegd, vindt 29 procent geweld in sommige situaties wel te verdedigen. Net iets meer mannen vinden in iedere voorgelegde situatie geweld tegen een partner acceptabel dan vrouwen. Dit geldt voor zowel fysiek, psychisch als seksueel geweld. Er is nauwelijks verschil in opvattingen tussen Nederlanders met en zonder een niet-westerse achtergrond, alhoewel de eerste groep iets vaker geweld accepteert “als de emoties oplopen bij een scheiding” (7 tegen 4 procent) of “als de ander begint met slaan” (18 tegen 14 procent) (Römkens et al., 2018).

Opvallend is dat jongeren vaker seksueel geweld binnen een relatie tolereren. Zo vindt 5 procent van de jongeren onder de 25 jaar verkrachting van een vrouwelijke partner acceptabel. Ook vindt 8 procent van de jongeren dat lichamelijk partnergeweld wordt “uitgelokt” en 9 procent dat partnergeweld een privézaak is, tegen respectievelijk 2 en 4 procent van de 55-plussers (Römkens et al., 2018).

Het is onduidelijk of traditionele genderopvattingen een risicofactor zijn voor ouderschap

Het is niet duidelijk of traditionele opvattingen over genderrollen een risicofactor zijn voor het plegen van huiselijk geweld, de literatuur is daar niet eenduidig over. Sommige studies vinden dat er minder huiselijk geweld wordt gepleegd door mannen in heterorelaties met traditionele rolpatronen (o.a. Van der Knaap et al., 2010). Meer onderzoek is nodig om hier een conclusie over te kunnen trekken.

Conclusie: huiselijk geweld

Zowel pleger- als ouderschap van huiselijk geweld zijn gegenderd. Vrouwen en lhbtqia+ personen zijn vaker slachtoffer, mannen zijn vaker pleger – hoewel ouderschap door vrouwen waarschijnlijk wordt onderschat. Slachtofferschap hangt samen met gezinssituatie, welvaarts- en opleidingsniveau. En plegers staan vaak dicht bij het slachtoffer: (ex-) partners, broers of ouders zijn het vaakst pleger. De aanleiding voor huiselijk geweld is vaak ruzie of belediging. En geweld tegen partners blijkt samen te hangen met geweld tegen kinderen. Huiselijk geweld laat diepe sporen na bij slachtoffers, en zowel ouderschap als slachtofferschap worden intergeneratieel doorgegeven.

Verschillende achtergronden zijn om verschillende redenen een factor in ouderschap, hoe precies zou nog verder onderzocht moeten worden net als hoe genderopvattingen daarop inspelen. Meer mannen dan vrouwen vinden geweld binnen een relatie acceptabel. Huiselijk geweld is met dit alles sterk gegenderd: gendernormen spelen een rol spelen in zowel ouderschap als slachtofferschap. Tegelijk is onduidelijk of traditionele gender-opvattingen een directe risicofactor zijn voor ouderschap. De Nederlandse aanpak van huiselijk geweld zou gendersensitiever moeten zijn om meer effect te hebben.

4.2 Seksueel geweld

Seksueel grensoverschrijdend gedrag is een overkoepelend begrip voor alle vormen van gedrag of toenaderingen die seksueel van aard zijn en de grenzen van het slachtoffer overschrijden. Dit soort gedrag kan zowel fysiek als niet-fysiek zijn en kan variëren van seksueel getinte opmerkingen tot seks via de webcam, wraakporno, het online verspreiden van beelden tot aanranding en verkrachting (Movisie, 2018; Van Berlo & Van Beek, 2019).

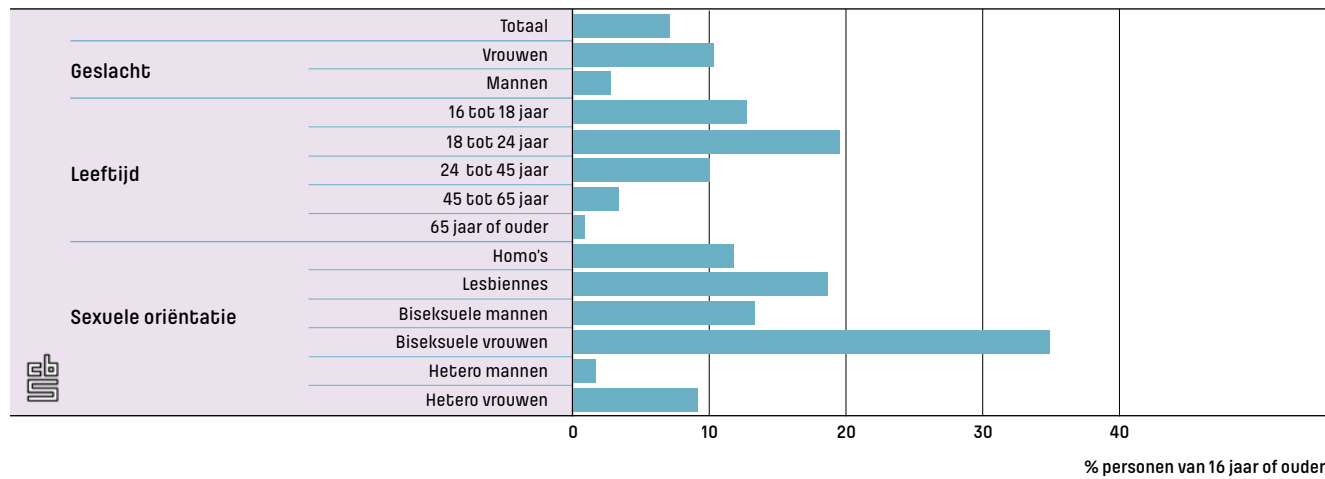
Seksueel geweld is een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Van Berlo & Van Beek, 2019). Seksueel geweld gaat om alle vormen van seksuele intimidatie waarbij lichamelijk contact heeft plaatsgevonden. Het varieert van ongewenste aanrakingen tot verkrachtig en kan zowel gebeuren binnen als buiten de huiselijke kring (Akkermans et al., 2020). Niet-fysieke seksuele intimidatie gaat om seksuele intimidatie waarbij er geen fysiek contact heeft plaatsgevonden. Het kan variëren van seksueel getinte opmerkingen tot het moeten toekijken van seksuele handelingen. Online seksuele intimidatie is vergelijkbaar maar vindt plaats op het internet (Akkermans et al., 2020).

4.2.1 Prevalentie en demografische factoren

Vrouwen en lhbtqia+’ers zijn vaker slachtoffer van seksuele intimidatie

In 2020 gaf 12 procent van de personen boven de 16 jaar aan in de afgelopen vijf jaar en 7 procent in het afgelopen jaar te maken te hebben gehad met seksuele intimidatie waarbij de pleger fysiek aanwezig was. In de meeste gevallen ging het om kwetsende seksueel getinte opmerkingen of grapjes of werden de slachtoffers met een seksuele blik aangestaard (Akkermans et al., 2020).

Vrouwen zijn vijf keer zo vaak slachtoffer van seksuele intimidatie als mannen (10,5 tegen 3,1 procent). Vooral jonge vrouwen tussen de 18 en 24 jaar maken dit mee. Ook speelt seksuele oriëntatie een rol. Zo zijn biseksuele vrouwen het vaakst slachtoffer (35 procent), gevolgd door 19 procent van de lesbiennes, 14 en 13 procent van de biseksuele mannen en homoseksuelen, 9 procent van de heterovrouwen en als laatste 3 procent van de heteromannen (Akkermans et al., 2020).

Figuur 5. Slachtoffers van niet-fysieke seksuele intimidatie naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie (Akkermans et al., 2020)

Seksuele intimidatie gebeurt meestal buitenshuis en iets vaker door onbekenden

Plegers zijn voornamelijk afkomstig van buiten de huiselijke kring (89 procent). 5 procent van de gevallen vindt plaats binnen de huiselijke kring. Mannen zijn vaker plegers dan vrouwen (in 82 tegen 8 procent van de gevallen). In 7 procent van de gevallen waren plegers zowel mannen als vrouwen. Bij meer dan de helft van de slachtoffers (53 procent) was de pleger een onbekende, bij de rest een bekende zoals een collega, vriend, date, of medestudent (Akkermans et al., 2020).

Vrouwen, jongeren en lhbtqia+'ers zijn vaker slachtoffer van fysiek seksueel geweld

Fysiek seksueel geweld komt met name voor bij jongeren tussen de 18 tot 24 jaar en vaker bij vrouwen dan bij mannen. Een op de vijf vrouwen in die leeftijdscategorie had in 2020 in het afgelopen jaar te maken gehad met fysiek seksueel geweld. Dit is vier keer zo vaak als hun mannelijke leeftijdsgenoten. Na 24 jaar neemt de prevalentie af met toenemende leeftijd. De laagste prevalentie is dan ook onder ouderen boven de 65 jaar (Akkermans et al., 2020).

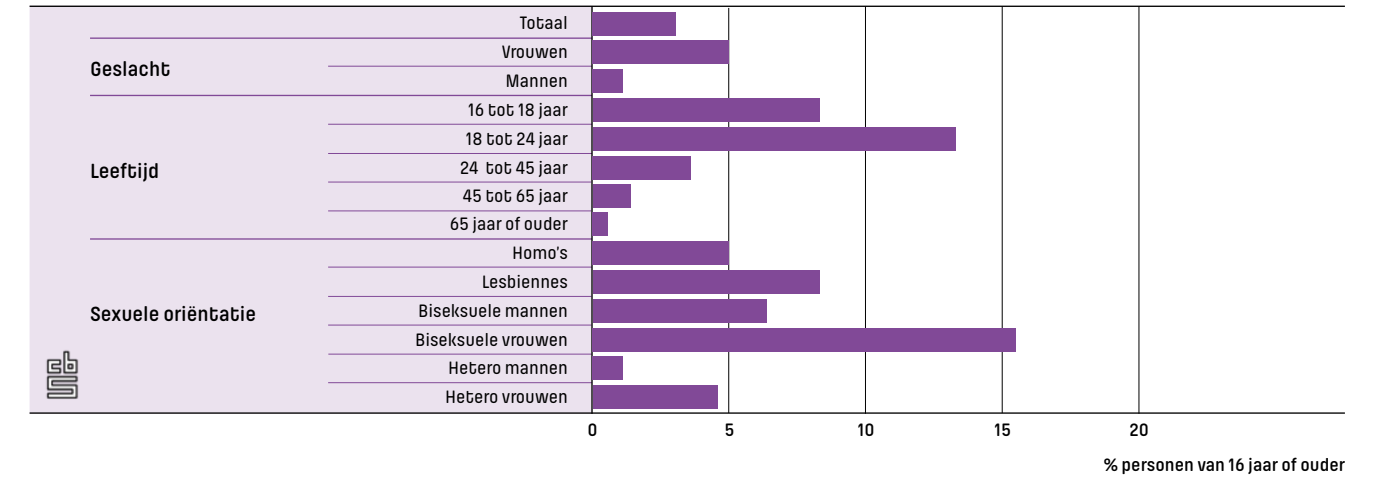
22 procent van de vrouwen en 6 procent van de mannen heeft te maken gehad met seksueel geweld waarbij er sprake is van manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil of het gedwongen uitvoeren van seksuele handelingen. Als ongewenst zoenen en aanrakingen mee worden geteld, gaat het om 53 procent van de vrouwen en 19 procent van de mannen. Verkrachting heeft 11 procent van de vrouwen 1 procent van de mannen meegemaakt. Een kwart van de mannen en 45 procent van de vrouwen maakt meerdere keren seksueel geweld mee (Van Berlo & Van Beek, 2019).

Ook speelt seksuele oriëntatie een rol. Zo hebben personen met een niet-heteroseksuele oriëntatie vaker fysiek seksueel geweld meegemaakt dan heteroseksuelen. Homoseksuele en biseksuele mannen worden vaker slachtoffer dan heteroseksuele vrouwen, maar lesbiennes en biseksuele vrouwen worden vaker slachtoffer dan niet-hetero mannen (Akkermans et al., 2020).

Vijf procent van de meiden en 2 procent van de jongens onder de 12 jaar hebben seksueel geweld meegemaakt (De Graaf & Wijsen, 2017). Onder de 16 jaar hadden 14 procent van de meiden en 4 procent van de jongens hiermee te maken. Minstens één op de twintig mannen in Nederland heeft als kind te maken gehad met seksueel misbruik (Serkei et al., 2009).

De rol van achtergrond is complex en verschilt per groep

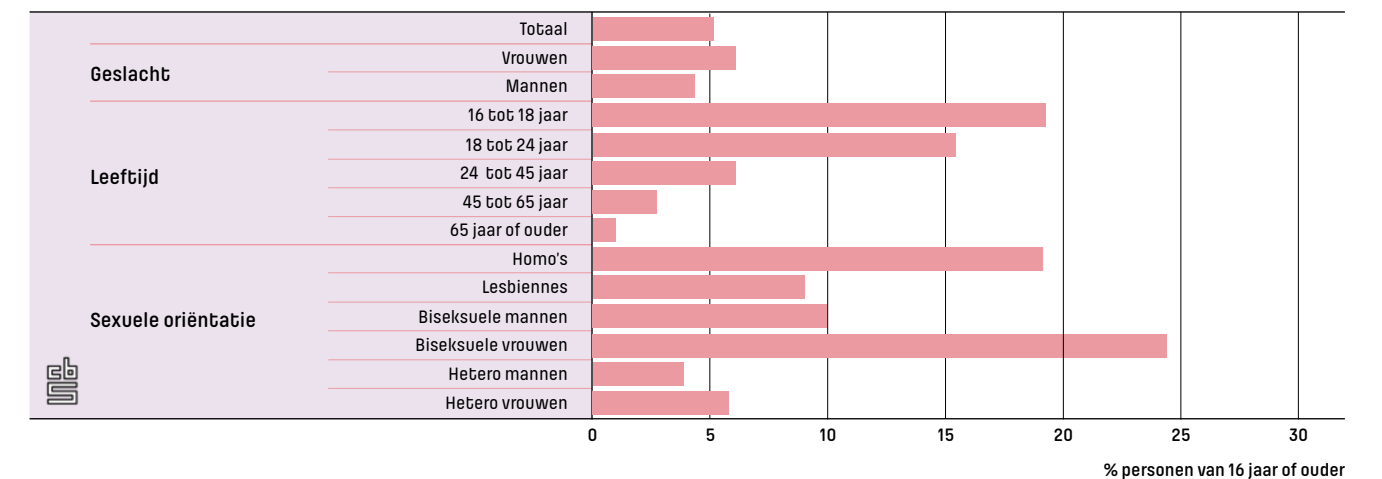
Er lijkt geen verschil te zijn in prevalentie van seksueel geweld tussen groepen met verschillende achtergronden (Akkermans et al., 2020; De Graaf & Wijsen, 2017). Onder jongeren lijkt dat verschil er wel te zijn: hoewel seksueel misbruik even vaak voorkomt bij Surinaamse en Turkse jongeren als bij Nederlandse jongeren, lijkt er minder misbruik voor te komen bij Marokkaanse en Turkse meiden dan bij Nederlandse autochtone meiden. Turkse jongens melden echter vaker misbruik dan Nederlandse jongens (Van Berlo & Van Beek, 2019). De verklaring hiervoor is niet duidelijk.

Figuur 6. Slachtoffers van fysiek seksueel geweld naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie (Akkermans et al., 2020)

Vrouwen en lhbtqia+'ers zijn vaker slachtoffer van online seksuele intimidatie, daders zijn vooral mannen

Een op de 10 personen van boven de 16 jaar heeft in de afgelopen vijf jaar te maken gehad met online seksuele intimidatie. Online seksuele intimidatie komt net iets vaker voor bij vrouwen dan bij mannen en het vaakst bij jongeren tussen 16 en 24 jaar. Van de vrouwen tussen de 16 en 24 jaar heeft 53 procent te maken gekregen met deze vorm van intimidatie. Bij mannelijke leeftijdgenoten gaat het om 17 procent. Daarnaast krijgen biseksuelen en homo's hier vaker mee te maken dan lesbiennes en heteroseksuelen. Ook hier zijn plegers vaker man dan vrouw (70 tegen 10 procent) (Akkermans et al., 2020).

Figuur 7. Slachtoffers van online seksuele intimidatie naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie (Akkermans et al., 2020)

4.2.2 Plegers

Plegers zijn vaker man, vaak een bekende van het slachtoffer, en vaak jong

In 79 procent van de gevallen is de pleger van fysiek seksueel geweld een man (of meerdere mannen). Bij 15 procent is het geweld gepleegd door vrouwen (of meerdere vrouwen). Bij een op de 12 (8 procent) was de pleger de partner van het slachtoffer. In de meeste gevallen ging het echter om een pleger buiten de huiselijke kring. De dader is meestal een bekende van het slachtoffer. Het gaat vaak om een vertrouwenspersoon en meestal is er sprake van een machtsverschil (Serkei et al., 2009).

Daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn vaak jong. 25 procent is tussen de 17 en 21 jaar oud en 25 procent tussen de 22 en 30 jaar. Bij vrouwelijke slachtoffers tussen de 15 en 25 jaar bleek in 60 procent van de gevallen de pleger een leeftijdsgenoot te zijn (AugeoMagazine, 2017).

De meeste plegers herhalen niet

Zo'n 60 procent van de plegers pleegt maar één seksueel delict. De overige 40 procent is onder te verdelen naar 'opportunisten' (80 procent) en gevaarlijke zedenplegers (20 procent). De opportunisten vertonen antisociaal gedrag zoals stelen, geweld plegen en dus ook seks 'stelen'. De gevaarlijke zedenplegers doen het uit seksuele interesse (Bullens, 2005).

Plegers van seksueel geweld tegen kinderen zijn vaak zelf in hun jeugd emotioneel of fysiek verwaarloosd of misbruikt; 40 tot 50 procent van alle plegers is zelf in hun jeugd seksueel misbruikt (Nederlands Jeugdinstituut, n.d.-b). Mannelijke plegers van seksueel misbruik opereren meer vanuit lust of seksuele bevrediging, waar vrouwelijke plegers dit eerder doen om controle uit te oefenen. Vrouwen zijn vaker medeplichtige dan dader (RTLNieuws, 2020).

4.2.3 Risicofactoren

Allerlei factoren zijn van invloed op dader- en slachtofferschap

De volgende factoren vergroten het risico op het plegen of meemaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Swart & van Berkestijn, 2019; De Graaf & Wijsen, 2017; Krahe et al. 2015; Shrivastava et al. 2017; Maris et al., 2020):

- Negatief (seksueel) zelfbeeld, slechte psychische gezondheid en het hebben van seks om niet-seksuele motieven
- Lage seksuele assertiviteit
- Eerder ervaringen met seksueel geweld of kindermisbruik, of andere negatieve jeugdervaringen
- Traditionele en genderstereotiepe opvattingen
- Dubbele seksuele moraal en negatieve opvattingen over vrouwen en meiden
- Backlash, een gevoel van bedreigde mannelijkheid door feminisme
- Veel losse sekspartners, vroeg beginnen met seks en seks hebben in ruil voor geld of iets anders, ervaring met sexting
- Gevoeligheid voor groepsdruk
- Gebrekkige communicatieve vaardigheden en moeite met interpretatie van wensen en grenzen
- Middelengebruik
- Bij kinderen: opgroeien bij één biologische ouder, met name bij meiden en vooral als zij bij een stiefvader wonen

“Vanuit genderrollen ligt er veel meer druk op de seksualiteit van mannen, dan op vrouwen. Soort maatschappelijke druk op mannen om ‘te scoren.’”

De kern van deze risicofactoren ligt in genderongelijkheid, een maatschappelijk ongelijke positie en rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Hoe beter de economische positie van vrouwen in een land en hoe groter de gelijkheid op de arbeidsmarkt, hoe minder seksueel geweld er gerapporteerd wordt (Krahe et al., 2015).

Jonge kinderen en kinderen met een handicap, chronische ziekte of ontwikkelingsachterstand zijn extra kwetsbaar voor seksueel misbruik (Rooijen & Berg, 2010). Seksueel misbruik komt ook vaker voor in gezinnen waar de moeder fysiek of emotioneel afwezig is. Ook gebrekkige opvoedingsvaardigheden bij ouders vergroot het risico op seksueel misbruik bij kinderen (Rooijen & Berg, 2010).

Door een verstoorde relatie met de ouders ontwikkelen jongeren soms beperkte vaardigheden op het gebied van seksualiteit en het aangaan van intieme relaties, wat kan leiden tot agressief gedrag. Uit een onderzoek van Dang en Gorzalka (2015) onder heteroseksuele mannelijke studenten van gemiddeld 21 jaar bleek een significant verband tussen onveilige hechting en de neiging tot het uitoefenen van seksuele dwang.

Jongens die seksueel geweld plegen praten hun gedrag goed

Veel jongens tussen de 12 en 18 jaar die in aanraking komen met justitie vanwege seksueel geweld, praten hun delict goed of bagatelliseren het. Ook blijken jongens die opvattingen hebben die seksueel geweld rechtvaardigen, vaker seksueel grensoverschrijdend gedrag te vertonen (Maris et al., 2020).

Risicofactoren voor het plegen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongens zijn onder meer

(AugeoMagazine, 2017):

- Goedpraten of bagatelliseren van delictgedrag
- Gebrekkige sociale en communicatieve vaardigheden
- Moeite met herkennen en respecteren van grenzen van anderen
- Opgroeien in een omgeving met sterke genderrollen
- Zich niet goed kunnen verplaatsen in anderen
- Geen kennis van gedrags- en omgangsregels
- Eerst doen, dan denken
- Moeite met praten over seksualiteit
- Beïnvloedbaar zijn voor groepsdruk of omgevingsdruk
- Problemen met ouders/opvoeders

4.2.4 Gevolgen & opvattingen

Seksueel geweld heeft allerlei fysieke en mentale gevolgen

De negatieve gevolgen van seksueel geweld zijn bij mannen en vrouwen vergelijkbaar. Veelvoorkomend zijn angst, depressie, seksuele problemen, een negatief zelfbeeld, middelenmisbruik, schuld- en schaamtegevoelens en revictimisatie (Bicanic & Minnen van, 2019). Bijna de helft van de mannelijke en meer dan de helft van de vrouwelijke slachtoffers geeft aan klachten te ervaren na het misbruik (De Graaf & Wijsen, 2017). Bij mannen is een ander bekend gevolg dat zij (emotionele) afstand nemen van anderen (Peterson, Voller, Polusny & Murdoch, 2011).

De meeste Nederlanders tolereren seksueel geweld niet

In het algemeen vindt een overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking dat het goed is dat vrouwen ongewenste seksuele opmerkingen niet meer pikken (87 procent voor zowel mannen als vrouwen), en dat de samenleving te lang heeft weggekeken van de seksuele intimidatie waarmee vrouwen dagelijks te maken krijgen – vrouwen zijn het daarmee iets vaker eens dan mannen. Ongeveer een derde van de samenleving vindt het voor mannen tegenwoordig “niet te begrijpen” wat wel en niet mag in de omgang met vrouwen. In het algemeen zijn mensen het er niet mee eens dat mannen het initiatief behoren te nemen op seksueel gebied (CBS en SCP, 2020).

Net iets meer mannen dan vrouwen vinden dat mannen hun zin doordrijven in seksuele relaties (39 van de vrouwen tegen 42 procent van de mannen). Tegelijk vindt 39 procent van de mannen tegen 26 procent van de vrouwen dat vrouwen het gedrag van mannen te snel als seksuele intimidatie opvatten. Mannen lijken in sommige gevallen minder moeite te hebben met seksuele gedragsnormen dan vrouwen. Dit is voornamelijk op te merken bij geweld

tegen vrouwen. Zo vindt een derde van de mannen het begrijpelijk dat een man terugslaat als zijn vrouw begint met slaan. Ook vinden mannen vaker (13 tegen 7 procent) dat bij mishandeling van vrouwen geldt dat er twee schuld hebben (CBS en SCP, 2020). Jongeren accepteren grensoverschrijdend gedrag vaker dan oudere leeftijdsgroepen (Act4Respect, 2020).

4.2.5 Seksueel geweld onder studenten

Seksueel geweld onder studenten komt veel voor; met name tegen vrouwen

Amnesty International voerde in mei 2021 een landelijk onderzoek uit onder 1059 Nederlands sprekende studenten in het hoger onderwijs naar hun houding tegenover en ervaringen met verkrachting (Driessen & Polet, 2021). Hieruit blijkt dat 11 procent van de studenten verkracht is: 18 procent van de vrouwen en 3 procent van de mannen. Van de vrouwen is 11 procent tijdens hun studententijd verkracht, van de mannen 1 procent. 53 procent van de vrouwen en 19 procent van de mannen is aangerand, respectievelijk 31 en 11 procent tijdens hun studententijd.

Mannelijke studenten noemen situaties minder snel verkrachting dan vrouwelijke studenten

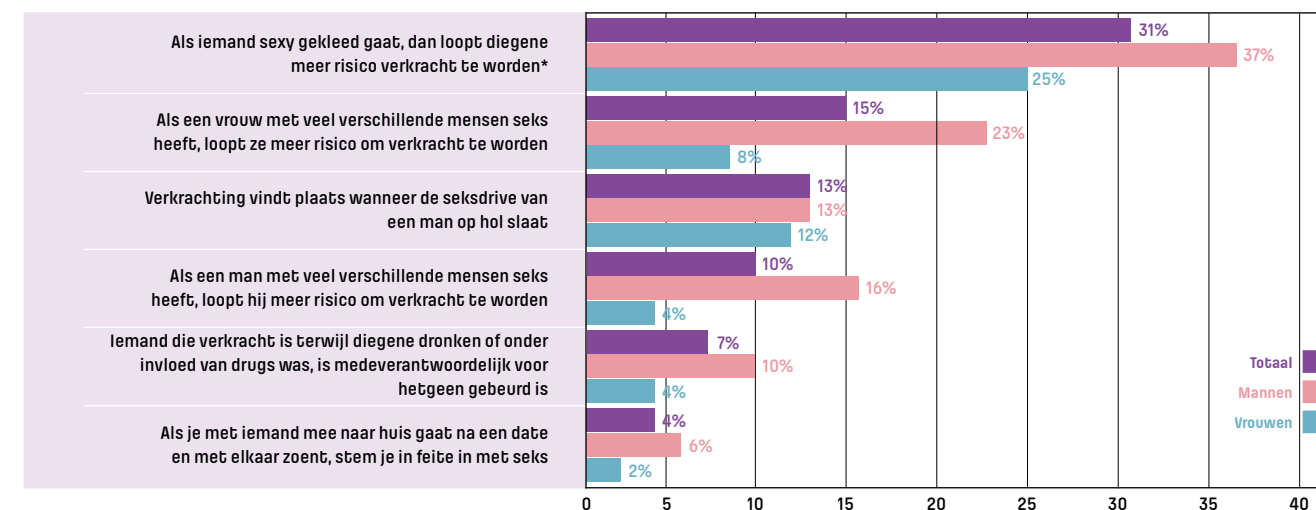
86 procent van de mannelijke studenten vindt dat bij onduidelijkheid of iemand penetratie wil, de ander het altijd moet checken. 68 procent van de mannelijke studenten vindt dat iemand expliciet “nee” moet zeggen als die geen seksuele penetratie wil. 74 procent vindt dat seks zonder wederzijdse instemming als verkrachting kan worden gezien. 80 procent is het ermee eens dat iemand dwingen zichzelf te penetreren met een voorwerp verkrachting is. Minder mannen (86 procent) dan vrouwen (91 procent) geloven dat verkrachting binnen een relatie kan voorkomen. 32 procent van de mannelijke studenten vindt dat er pas sprake is van verkrachting als er dwang of dreiging van geweld gebruikt is bij seksuele penetratie. Slechts 3 procent is het ermee eens dat het geen verkrachting is als het slachtoffer dronken of onder invloed is. Bij al deze voorbeelden geldt dat meer van de vrouwelijke studenten het verkrachting noemen dan mannen (Driessen & Polet, 2021).

Victim blaming komt veel voor onder studenten, ook over eigen ervaringen

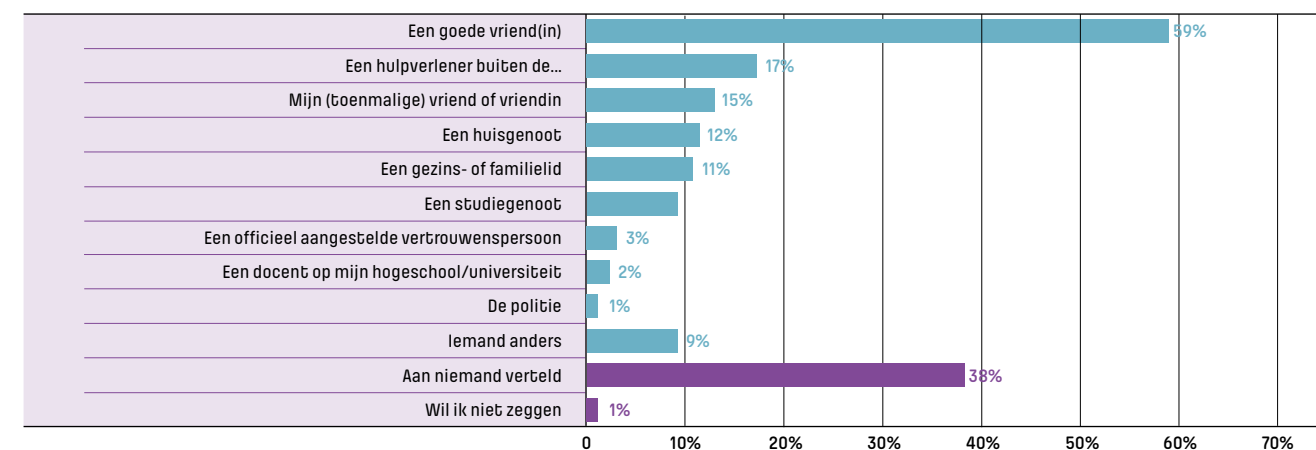
Van de studenten die zelf seksuele penetratie zonder hun instemming hebben meegemaakt, beschouwt 60 procent hun ervaring niet als verkrachting. Daar zijn verschillende redenen voor: ze houden zichzelf deels verantwoordelijk of vinden dat ze niet voldoende hadden aangegeven dat ze het niet wilden, ze stellen zich iets anders voor bij een verkrachting, of het gebeurde binnen een relatie met een persoon van wie ze hielden.

Ruim 30 procent van de mannelijke studenten denkt dat iemand die sexy gekleed is meer risico loopt om verkracht te worden. Ook denkt 23 procent dat er een verhoogd risico voor vrouwen is als ze met verschillende mensen seks hebben. Volgens 16 procent geldt hetzelfde voor mannen (Driessen & Polet, 2021).

Dikwijls weten mannelijke studenten (44 procent) minder vaak over medestudenten die zijn verkracht dan vrouwen (56 procent) (Driessen & Polet, 2021). Van de studenten die een verkrachting tijdens de studententijd hebben meegemaakt zegt 38 procent daar nooit met iemand over gesproken te hebben.

Figuur 8. Opvattingen van studenten over seksueel geweld (Amnesty, 2021)

Figuur 9. Personen met wie studenten praten over hun verkrachting (Amnesty, 2021)

Conclusie: seksueel geweld

In cijfers over seksueel geweld is onderscheid te maken tussen fysiek seksueel geweld en seksuele intimidatie; intimidatie kan ook online plaatsvinden. Van al deze vormen van seksueel geweld zijn vrouwen en lhbtqia+ personen vaker slachtoffer dan (andere) mannen. Jongeren zijn vaker slachtoffer van fysiek seksueel geweld dan oudere leeftijdsgroepen. Seksuele intimidatie gebeurt relatief vaak buitenshuis. Daders zijn vaak man, vaak jong en vaak een bekende van het slachtoffer. De meeste plegers die

zijn veroordeeld voor een seksueel delict herhalen niet. De rol van achtergrond in zowel dader- als slachtofferschap is complex en verschilt erg per groep en soort geweld. Jongens die seksueel geweld hebben gepleegd, praten hun gedrag vaak goed of bagatelliseren het. De meeste Nederlanders tolereren seksueel geweld niet maar uit de cijfers blijkt dat mannen het minder problematisch vinden en vaker goedpraten dan vrouwen.

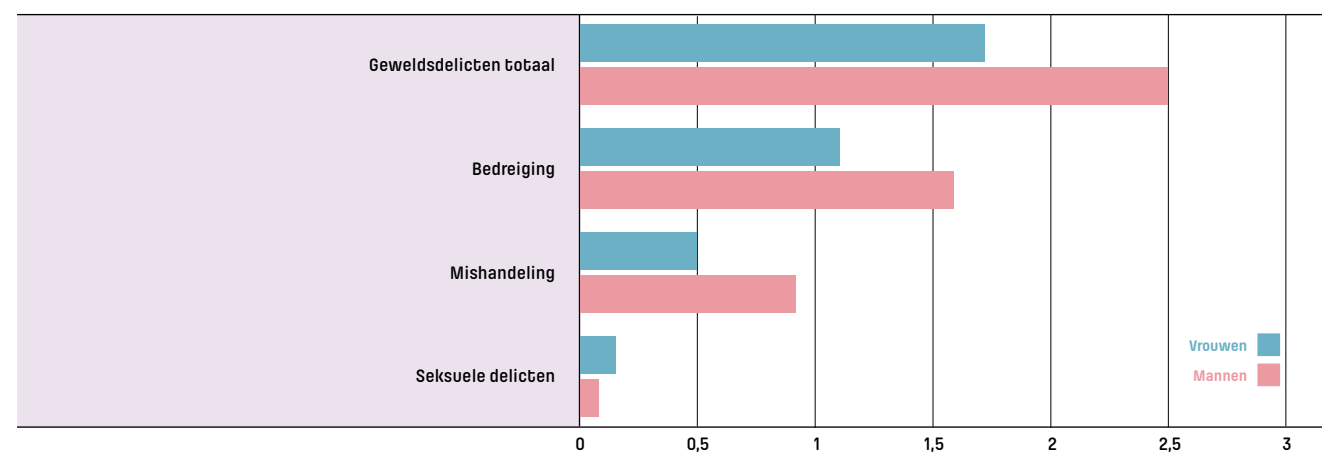
4.3 Publiek geweld

4.3.1 Prevalentie en demografische factoren

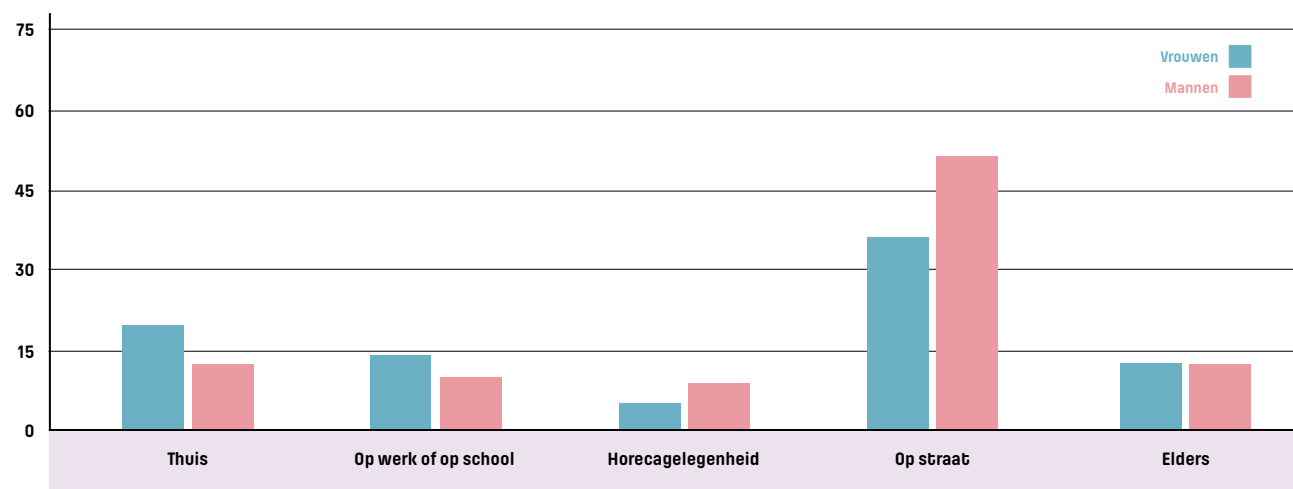
Mannen zijn vaker slachtoffer van geweld of bedreiging in de publieke ruimte, behalve van seksueel geweld

Vrouwen zijn in het algemeen minder vaak het slachtoffer van publiek geweld dan mannen. Dit verschilt wel per type geweld: mannen worden vaker slachtoffer van bedreiging en mishandeling, terwijl vrouwen vaker seksueel geweld meemaken (figuur 10) (CBS, 2018).

Jongeren tussen de 15 en 25 jaar zijn het vaakst slachtoffer; slachtofferschap neemt af bij toenemende leeftijd. Ongeveer 51 procent van de mannen geeft aan geweld op straat te ervaren, tegen 37 procent van de vrouwen. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van geweld thuis, op school of op werk, terwijl mannen vaker geweld meemaken in horeca of op straat (figuur 11) (Brakel et al., 2020).

Figuur 10. Percentage mannen en vrouwen die slachtoffer zijn van verschillende soorten geweld (CBS, 2018)

Figuur 11. Plaatsen waar mannen en vrouwen geweld meemaken (CBS, 2018)

Mannen worden veel vaker verdacht van geweld dan vrouwen

Volgens het CBS was van de verdachten van alle geweldsmisdrijven die in 2019 zijn gepleegd meer dan 87 procent man (CBS en SCP, 2020). Van de verdachten van mishandeling was 86 procent man, van bedreiging en stalking 90 procent en van seksuele misdrijven 97 procent. Er is geen verschil tussen groepen met een verschillende migratieachtergrond (CBS en SCP, 2020).

Verschillende soorten geweld in de publieke ruimte worden alle voor het overgrote deel gepleegd door mannen

Geweld in de publieke ruimte wordt het vaakst gepleegd door mannen, met een gemiddelde leeftijd van 26 jaar en die overwegend in Nederland zijn geboren. Aanleidingen kunnen zijn onderlinge irritaties, uitlokking en asociaal gedrag (Loef et al., 2010).

Van geweld in het uitgaansleven is 89 procent van de plegers een man tussen de 20 en 30 jaar oud. Het merendeel van de plegers is eerder in aanraking geweest met de politie. Soms speelt de etnische achtergrond van plegers een rol en zijn racistische opmerkingen een aanleiding voor het geweld. Triviale incidenten, doelbewuste provocaties, problemen thuis of op school en middelengebruik kunnen aanleiding zijn voor geweld in het uitgaansleven (Loef et al., 2010).

Bij geweld in het verkeer of op straat en in het openbaar vervoer is het aandeel mannelijke plegers nog hoger, respectievelijk 97 en 91 procent. Dit zijn vooral mannen tussen 19 en 39 jaar, waarvan meer dan de helft eerder in aanraking is geweest met de politie. Aanleiding lijkt vaak asociaal gedrag of een verkeersovertreding te zijn. In 15 procent van de gevallen speelt middelengebruik een rol (Loef et al., 2010).

Geweld rond voetbal wordt bijna uitsluitend gepleegd door mannen. De helft van de plegers is jonger dan 21 jaar, maar ongeveer een kwart is ouder dan 31 jaar. De meeste (98 procent) van deze plegers hebben geen migratieachtergrond, en 72 procent is eerder aangehouden. De meeste van de plegers hebben een lage sociaal-economische status. De meeste van hen hebben geen politieke interesse of een duidelijk politiek profiel, dit in tegenstelling tot het heersend beeld dat zij overwegend rechts-extremistisch zijn. Alcohol is in dit geweld een belangrijke factor: 70 procent van de plegers had alcohol gebruikt (Loef et al., 2010).

Geweld tegen lhbtqia+'ers en tegen personen in publieke functies wordt met name gepleegd door mannen, net als gewelddadige vermogensdelicten

Daders van fysiek of verbaal geweld tegen lhbtqia+ personen zijn vooral mannen, met name jonge mannen tussen de 18 en 25 jaar. Mensen met een Marokkaanse achtergrond zijn hierin oververtegenwoordigd. De meeste daders zijn eerder in aanraking geweest met de politie voor een geweldsdelict. Het is niet duidelijk of sociale klasse een rol speelt in dit geweld (Loef et al., 2010).

Ook geweld tegen personen in publieke functies wordt in meerderheid gepleegd door mannen, van meestal 30 tot 40 jaar oud. Ook in deze groep lijken mensen met een Marokkaanse achtergrond oververtegenwoordigd te zijn. Twee derde van de daders is eerder met de politie in aanraking geweest (Loef et al., 2010).

Daders van gewelddadige vermogensdelicten (geweld bij diefstal) zijn overwegend jongvolwassen mannen tussen de 20 en 25 jaar. Meer dan de helft van de plegers (tussen de 50 en 86 procent) is eerder in contact geweest met de politie. Een groot deel van deze groep is dakloos, 70 procent is werkloos. Middelengebruik lijkt in dit geweld een rol te spelen; bijna de helft van de plegers bleek een verslavingsprobleem te hebben (Loef et al., 2010).

Redenen voor de oververtegenwoordiging van mannen in geweldscijfers hangen samen met gendernormen

De oververtegenwoordiging van mannen in cijfers over geweldsplegers kan worden verklaard door twee hypothesen (Hoeve et al., 2012). De eerste stelt dat mannen op een andere manier omgaan met risicofactoren, zoals een lage sociaaleconomische status, psychische problemen en externe risicofactoren: zij vertonen eerder destructief gedrag en plegen dan geweld en (andere) misdaden (Hoeve et al., 2012).

De tweede hypothese stelt dat mannen vaker worden blootgesteld aan risicofactoren, bijvoorbeeld doordat zij vaak een zwakkere binding hebben met de samenleving en een minder hechte relatie hebben met vrienden of familie, doordat zij vaak meer tijd op straat doorbrengen en doordat zij vaker harder worden gestraft dan vrouwen voor allerlei gedrag of delicten.

Beide hypothesen hangen samen met gendernormen. Ook genderongelijkheid en de rol die van mannen wordt verwacht in de samenleving kunnen een verklaring zijn voor de hogere cijfers van mannelijke plegers (Hoeve et al., 2012). Volgens de 'gender equality hypothesis' verdwijnen de verschillen tussen mannen en vrouwen in geweldspleging als vrouwen op dezelfde manier zouden worden gesocialiseerd als mannen (of andersom) (Steffensmeier & Allan, 1996).

4.3.2 Publiek geweld tegen lhbtqia+ personen

Veel lhbtqia+ personen krijgen te maken met geweld

Hoewel Nederland het in vergelijking met andere landen goed doet wat betreft de acceptatie van lhbtqia+ personen krijgt ongeveer 70 procent van hen te maken met fysiek of verbaal geweld (COC Nederland, 2021). Dit kan variëren van scheldpartijen, pesterijen, seksueel geweld, bedreigingen, mishandeling, bespugingen tot poging tot doodslag (Movisie, 2021a). Veel van hen passen hun gedrag aan om geweld te voorkomen (Van Beusekom & Kuiper, 2018). 22 procent van de lhbtqia+ personen heeft ooit aangifte gedaan bij de politie van fysiek of seksueel geweld (Movisie, 2021a).

Lhbtqia+ personen zijn vaker slachtoffer van seksueel geweld dan cishetero mensen. Naar verhouding zijn vooral biseksuele vrouwen vaak slachtoffer van seksueel geweld (44 procent), gevolgd door homoseksuele mannen en lesbische vrouwen (beide ongeveer 25 procent) (Akkermans et al., 2020). Daarnaast ervaren zij ook meer ongewenst gedrag van collega's (27 procent van de biseksuele personen, 20 procent van de lesbische en homoseksuele mensen, tegen 17 procent van de heteroseksuele mensen) (Movisie, 2021a; Van Beusekom & Kuiper, 2018). Homoseksuele jongens en biseksuele meiden hebben vaker te maken met seksueel overschrijdend gedrag (Van Berlo & Van Beek, 2019). Ook krijgen meiden die worden beschouwd als "mannelijk" en jongens die worden beschouwd als "vrouwelijk" vaker te maken met pesterijen dan andere leerlingen (Movisie, 2021a).

Het aantal geregistreerde gevallen van discriminatie en geweld tegen lhbtqia+ personen is toegenomen van 428 in 2009 naar 2072 in 2019 (Slachtofferhulp Nederland, 2021). Het is onduidelijk waardoor dit komt; het kan meespelen dat er meer bewustzijn is en er dus meer wordt gemeld (Van Bon, Fiere & De Wit, 2021).

Daders van geweld tegen lhbtqia+ personen zijn vooral jonge mannen en dit geweld hangt sterk samen met opvattingen over mannelijkheid

De meeste daders van geweld tegen lhbtqia+ personen zijn jonge mannen tussen de 17 en 25 jaar oud (Amsterdam, 2020). Zij plegen dit geweld vaak vanwege een gevoel van bedreiging van hun mannelijkheid, bijvoorbeeld omdat zij bang zijn dat ze door homoseksuele mannen als seksueel object worden gezien. Lesbische vrouwen worden meer beschouwd als seksueel object, en worden lastig gevallen na een afwijzing. Ook spelen opvattingen over hoe mannen en vrouwen zich horen te gedragen een rol: mannen die er "te vrouwelijk" uitzien of vrouwen die er "te mannelijk" uitzien krijgen te maken met agressie omdat zij zich niet houden aan traditionele gendernormen. Traditionele opvattingen over met name mannelijkheid lijken dus een belangrijke oorzaak van geweld (Act4Respect, 2022; Movisie, 2017).

Conclusie: publiek geweld

Mannen zijn vaker dader van geweld of bedreiging in de publieke ruimte dan vrouwen en ook vaker slachtoffer, behalve van seksueel geweld. In het algemeen worden mannen veel vaker verdacht van alle soorten geweld dan vrouwen. Dit geldt ook voor geweld tegen lhbtqia+ personen,

personen publieke functies, en gewelddadige vermogensdelicten. De oververtegenwoordiging van mannen in geweldscijfers heeft te maken met mannelijkheidsnormen, met name geweld tegen lhbtqia+ personen hangt sterk samen met opvattingen over mannelijkheid.

4.4 Slachtofferschap en mannelijkheidsnormen

Mannen zijn minder vaak slachtoffer van huiselijk geweld maar ook veel minder zichtbaar

In 40 procent van de gevallen van huiselijk geweld is het slachtoffer een man. Toch zijn mannelijke slachtoffers veel minder zichtbaar dan vrouwen. Dat komt deels doordat zij het geweld op een andere manier beleven, het niet als probleem zien, bagatelliseren of het geen geweld (willen) noemen (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018; Dossche, 2020). Met name als het geweld niet fysiek is maar er sprake is van geestelijke mishandeling of emotioneel geweld: die vormen van geweld zijn moeilijk te herkennen, ook voor slachtoffers (Verwey-Jonker Instituut, 2018).

Er is waarschijnlijk sprake van onderrapportage van mannelijke slachtoffers van geweld

Voor alle vormen van geweld geldt dat mannelijke slachtoffers er minder over praten dan vrouwen (Akkermans et al., 2020). Onzichtbaarheid, stigmatisering en het taboe op mannelijk slachtofferschap maakt dat slachtoffers zich alleen voelen, en weerhoudt mannen ervan om te vertellen over hun ervaringen, soms uit angst dat anderen hen als homo- of pedoseksueel zien of bang zijn dat zij zelf dader zullen worden (Dorahy & Clearwater, 2012). Die ideeën maken het moeilijk om mannelijke slachtoffers te bereiken (Bicanic & Minnen van, 2019). Het vermoeden is dan ook dat de werkelijke cijfers van seksueel misbruik tegen mannen veel hoger zijn dan wordt gerapporteerd (Bicanic & Van Minnen, 2019).

Slachtofferschap past niet bij stereotype opvattingen over mannelijkheid

In het traditionele beeld van mannen en mannelijkheid is weinig ruimte voor slachtofferschap, al helemaal niet van seksueel misbruik of seksueel geweld. Een 'echte man' wordt immers geacht stoer en sterk te zijn, geen zwakte te tonen (Dorahy & Clearwater, 2012; O'Leary & Barber, 2008; Serkei et al., 2009) en zichzelf te kunnen verdedigen (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018). Het verschijnsel 'freezing', waarbij een slachtoffer van seksueel geweld verlamt of bevriest, komt ook bij mannen voor en is bij hen een extra pijnlijk contrast met het beeld dat zij zich zouden moeten verzetten of vechten (Bicanic & Van Minnen, 2019). In het algemeen is het beeld ook nog dat mannen überhaupt niet verkracht kunnen worden (Serkei et al., 2009; Bicanic & Van Minnen, 2019). Ook hulp nodig hebben of om hulp vragen botst met het traditionele manbeeld.

Hierin speelt ook het 'lucky boy'-fenomeen: dat mannen die seksueel misbruik hebben meegemaakt juist blij zouden moeten zijn met de situatie, er van genoten zouden (moeten) hebben, in lijn met het beeld dat mannen altijd zin hebben in seks en seks altijd lekker vinden. Ook professionals maken zich hier schuldig aan (Bicanic & Van Minnen, 2019; Serkei et al., 2009). Al deze stereotypen zorgen voor extra schaamte en schuldgevoelens bij mannen, zowel rond het misbruik zelf als rond het feit dat ze dat hebben meegemaakt (Van der Knaap et al., 2010).

Geweld van vrouwen wordt minder serieus genomen dan van mannen

Bij seksueel misbruik en ook bij andere vormen van geweld is het stereotype beeld dat een vrouw slachtoffer is en een man dader, een beeld dat ook versterkt wordt door de media (Heijting, 2021). Hoewel de cijfers laten zien dat mannen inderdaad vaker dader zijn en vrouwen vaker slachtoffer, komt het omgekeerde wel degelijk voor. Vrouwen worden echter minder snel als daders gezien dan mannen, geweld door vrouwen wordt minder serieus genomen dan geweld door mannen. Mannen in (huiselijk-)geweldsituaties hebben sneller de schijn tegen. Er is dan ook veel schaamte en angst om uitgelachen of niet geloofd te worden onder mannelijke slachtoffers (De Vogel, 2020; Mannenopvang, 2017). In situaties waar kinderen bij betrokken zijn, zijn mannelijke slachtoffers nog extra kwetsbaar omdat zij bang zijn het contact met hun kinderen te zullen verliezen (Mannenopvang, 2017).

Gedwongen penetratie wordt niet beschouwd als verkrachting, zowel maatschappelijk als juridisch

Gedwongen penetratie is niet zo bekend, wat kan maken dat mannen zelf hun ervaren seksueel misbruik niet herkennen, wat een bijkomende reden kan zijn dat ze er minder snel over praten (Serkei et al., 2009). Wordt er echter gevraagd naar concrete situaties waarin mannen ongewild een vrouw hebben gepenetreerd en er andere vormen van dwang zijn gebruikt dan fysiek geweld, dan blijken de cijfers van mannelijke slachtoffers van seksueel misbruik door vrouwen veel hoger te liggen dan de officiële cijfers. Een studie uit 2015 die deze definitie gebruikte vond dat 43 procent van de mannelijke scholieren en studenten gedwongen penetratie heeft meegemaakt (French, Tilghman, & Malebranche, 2015). Ook in de huidige Nederlandse strafwetgeving wordt gedwongen penetratie niet als verkrachting beschouwd maar als aanranding. Een vrouw die een man verkracht wordt doorgaans ook minder zwaar gestraft dan een man die een vrouw verkracht (Bicanic & Minnen van, 2019).

Hulpverlening aan mannelijke slachtoffers moet gendersensitief worden ingericht

Mannen gaan op een andere manier om met huiselijk geweld dan vrouwen. Zij zoeken vaker eerst zelf naar oplossingen, zoeken oorzaken buiten zichzelf, houden graag zelf de regie en zoeken pas hulp als ze er zelf niet uitkomen (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018). Mannen praten ook veel minder over huiselijk geweld dan vrouwen (Akkermans et al., 2020).

Mannelijke slachtoffers zoeken veel minder vaak hulp of gaan naar de politie (Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis, 2018; Dossche, 2020). Zo meldt slechts 3 procent van de mannelijke slachtoffers zich bij de politie, tegen 12 procent van de vrouwelijke slachtoffers (Mannenopvang, 2017). Slechts 4 procent van de mannen doet aangifte bij de politie. Slechts 37 procent van de meldingen bij de politie leidt tot een aangifte (De Graaf & Wijsen, 2017).

Als de nood echt hoog is kiezen mannen er eerder voor elders te verblijven, bijvoorbeeld in een auto of in een hotel, terwijl vrouwen in dat geval vaker om hulp vragen. Ook hulp nodig hebben strookt niet met het traditionele beeld van mannelijkheid en mannen vragen dan ook niet zo snel om hulp.

In hulpverlening is dus een gendersensitieve benadering nodig. Hulpverleners kunnen het moeilijk vinden om misbruik bij mannen te herkennen en hen als slachtoffer te zien, waardoor er minder snel actie ondernomen wordt (Atbir et al., 2022). Bij hulpverleners zijn er voor mannen vaak geen protocollen beschikbaar zoals die er bij vrouwen wel zijn en bij wie er sneller op wordt gereageerd. Het is daarom voor hulpverleners belangrijk om hun vooroordelen te herkennen die invloed kunnen hebben op hun werk en ze trainen in het herkennen en aanpakken van mannenmishandeling (KleinJan, 2018). Veel professionals geven bovendien aan dat ze niet weten hoe ze mannelijke slachtoffers moeten behandelen (Bicanic & Van Minnen, 2019).

Weinig mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld maken gebruik van opvangplekken

Er zijn in Nederland sinds 2008 40 opvangplekken voor mannen ingericht door het ministerie van Volksgezondheid (VWS) – tegen 2200 opvangplekken voor vrouwen. De opvang voor vrouwen zit vaak overvol maar mannen maken er maar weinig gebruik van (Mannenopvang, 2017; RTLNieuws, 2019). Een verklaring kan zijn dat de opvang voor vrouwen veel bekender is, maar ook dat mannen het vaak moeilijker vinden om hun autonomie op te geven (KleinJan, 2018). Daarnaast kan meespelen dat mannen in een levensbedreigende situatie vaker slachtoffer zijn van mensenhandelaren of eengerelateerd geweld, wat het moeilijker maakt om hulp te zoeken (Mannenopvang, 2017).

Mannelijkheidsnormen vergroten psychische gevolgen van slachtofferschap bij mannen

Mannen die slachtoffer zijn geweest van geweld houden vaak een gevoel van machteloosheid en vernedering over aan hun ervaringen, wat kan zorgen voor weinig zelfvertrouwen en een laag zelfbeeld. Stereotype verwachtingen over mannelijkheid kunnen nog zorgen voor een extra gevoel van schaamte. Dit kan leiden tot depressie, eenzaamheid, stressklachten, angststoornissen, (poging tot) zelfdoding, en lichamelijke klachten als gevolg van psychische problemen (MindKorrelatie, n.d.; BlijfGroep, n.d.). Emotionele problemen leiden bij mannen vaker dan bij vrouwen tot drankproblemen, en bij vrouwen vaker tot eetstoornissen (Van der Veen & Bogaerts, 2010).

Conclusie: geweld

Voor alle soorten geweld blijkt dat mannen vaker plegger zijn. In publiek geweld zijn mannen ook het vaakst slachtoffer, voor huiselijk geweld en seksueel geweld zijn vrouwen veel vaker slachtoffer – hoewel slachtofferschap van mannen en daderschap van vrouwen waarschijnlijk onderschat zijn. Voor dit alles geldt bovendien dat cijfers zijn gebaseerd op meldingen en aangiftes bij de politie en deels zelfrapportage van slachtofferschap.

In daderschap spelen allerlei factoren mee, waaronder demografische factoren, maar hoe dat precies werkt is onduidelijk. Mannen vinden huiselijk en seksueel geweld vaker acceptabel dan vrouwen. Onduidelijk is hoe genderopvattingen de kans op dader- of slachtofferschap van verschillende soorten geweld beïnvloeden. Wel blijkt dat mannelijkheidsnormen een factor zijn in het ontstaan van geweld, met name tegen lhbtqia+ personen, en dat mannelijkheidsnormen van grote invloed zijn op slachtofferschap en hoe slachtoffers omgaan met hun ervaringen. Het zou interessant zijn om verder te onderzoeken wat precies de invloed is van genderopvattingen van slachtoffers op de psychische gevolgen na seksueel of huiselijk geweld,

en hoe zijn hun ervaringen kunnen verwerken.

Uit internationale IMAGES-studies blijkt dat veel mannen en vrouwen in hun jeugd meerdere en overlappende vormen van geweld hebben meegemaakt. Bovendien geven veel mannen aan weleens geweld te hebben gebruikt tegen vrouwen om hen heen of dat zij controle over hen uitoefenen door verschillende vormen van geweld. Ook blijkt daaruit duidelijk dat geweld tot geweld leidt: voor vrouwen geldt dat getuige zijn van geweld tegen hun moeder de sterkste voorspeller is van later slachtofferschap van partnergeweld. Mannen die in hun jeugd getuige zijn geweest van geweld in huis hebben een veel grotere kans om zelf ook geweld te gebruiken in hun volwassen relaties. Wat kinderen zien bij hun ouders is dus een grote bepaler voor hun latere ervaringen (Equipundo, 2022).

Het is aannemelijk dat deze verbanden ook in Nederland te leggen zijn maar op basis van bestaand onderzoek is daar weinig over te zeggen. Meer onderzoek is dus nodig om te begrijpen hoe geweld ontstaat en daarmee ook hoe het voorkomen kan worden.

5. Seks, seksualiteit en seksueel gedrag

Seks en seksualiteit zijn een groot onderdeel van ieders leven en een belangrijk onderdeel van relaties. Hoewel seksualiteit privé is, is het ook een maatschappelijk issue en hangt het sterk samen met gender en genderongelijkheid. De ervaringen met seks en seksualiteit van mannen en vrouwen blijken nog altijd sterk te verschillen en gendernormen zijn van grote invloed op de seksuele ervaringen en opvattingen van mensen.

De meeste mensen hebben seks, mannen vaker dan vrouwen

Uit een grootschalig onderzoek naar seksueel gedrag en seksuele beleving van mannen (De Graaf, 2012) bleek dat 91 procent van de mannelijke respondenten seks had gehad, en 80 procent in de afgelopen zes maanden. Ook bleek dat mannen vaker masturberen dan vrouwen, vaker porno kijken en meer van seks genieten. Mannen hebben ook vaker anale seks, meer sekspartners, en opvallend genoeg vaker seks gehad met seksegenoten dan vrouwen (figuur 12) (De Graaf, 2012).

Van de ondervraagde mannen geeft 46 procent aan dat zij het gevoel hebben weinig te zeggen hebben over wat er gebeurt tijdens seks. Motivatie om seks te hebben is meestal dat ze het fijn vinden (97 procent), om een ander te laten genieten (93 procent) of om een ander een plezier te doen. Van de mannen is 25 procent ontevreden over de frequentie waarin zij seks hebben, tegenover 18 procent van de vrouwen (De Graaf & Wijsen, 2017).

Seksuele problemen komen veel voor bij mannen, in verschillende leeftijdsgroepen in een andere vorm

Seksuele problemen komen voor bij 19 procent van de Nederlandse mannen (RIVM, 2018), bij oudere mannen vaak erectieproblemen, bij jongere mannen vaak vroegtijdig klaarkomen (De Graaf & Wijsen, 2017). Jongere mannen tussen de 15 en 24 jaar oud hebben het vaakst te maken met seksuele disfunctie. Bij jonge mannen hebben erectieproblemen vaak psychische oorzaken en het gevolg dat zij zich 'ontmand' voelen.

		♂	♀	Totaal
Seks	ooit	91,5	92,6	92,3
	laatste 6 maanden	80,1 ▲	74,9	77,5
Geslachtsgemeenschap	ooit	88,2	89,7 ▲	89,0
	laatste 6 maanden	74,3 ▲	69,2	71,8
	gemiddelde leeftijd eerste keer	18,3	17,9	18,0
	mediane leeftijd eerste keer	18,4	18,0	18,2
Anale seks	ooit	30,6 ▲	26,5	28,6
	laatste 6 maanden	13,0 ▲	8,1	10,6
Seksfrequentie laatste tijd	nooit	20,0	25,2 ▲	22,6
	hooguit één keer per maand	21,7	20,9	21,3
	hooguit één keer per week	34,0 ▲	31,9	33,0
	minstens paar keer per week	24,3 ▲	22,0	23,2
Aantal sekspartners ooit	0	8,5	7,4	7,9
	1 of 2	24,1	34,1 ▲	29,1
	3 tot 5	24,4	28,1 ▲	26,2
	6 tot 10	18,1	18,3	18,2
	11 tot 20	12,5 ▲	7,6	10,1
	21 of meer	12,4 ▲	4,5	8,5
Aantal sekspartners laatste 6 maanden	0	19,9	25,1 ▲	22,5
	1	69,3	69,9	69,6
	2 of meer	10,9 ▲	5,0	8,0
Seks met seksegenoten	ooit	8,7	8,0	8,4
	laatste 6 maanden	5,3 ▲	2,0	3,6
Seks met iemand op internet	wel eens in laatste 6 maanden	5,1 ▲	1,8	3,5
Seks met iemand via internet ontmoet	wel eens in laatste 6 maanden	7,7 ▲	4,5	6,1
Masturbatie	nooit	16,7	35,1 ▲	25,9
	hooguit één keer per maand	23,5	32,8 ▲	28,2
	hooguit één keer per week	28,8 ▲	23,2	26,0
	minstes paar keer per week	30,9 ▲	8,8	19,9
Pornogebruik laatste 6 maanden	nooit	24,0	66,8 ▲	45,3
	maandelijks	43,6 ▲	29,6	36,6
	wekelijks	26,1 ▲	3,2	14,7
	dagelijks	6,3 ▲	0,4	3,3
n		3927	4137	8064

▲ = significant hoger dan het percentage bij de andere sekse, Cramers V > .10
 ▲ = significant hoger dan het percentage bij de andere sekse, Cramers V < .10

Figuur 12. Seksueel gedrag van mannen en vrouwen in Nederland (De Graaf, 2012)

Mannen denken positiever over seks dan vrouwen

Meer mannen dan vrouwen genieten van seks, en mannen hebben meer positieve gevoelens over seks dan vrouwen (figuur 13) (De Graaf & Wijsen, 2017). Leeftijd en geslacht zijn de grootste factor voor positieve ervaringen met seks, en ook lichaamsbeeld en psychische gezondheid hebben grote invloed. Vrouwen geven vaker aan onzeker te zijn over hun lichaam tijdens seks dan mannen. Mannen zijn vooral onzeker over hun geslachtsdelen. Mannen hebben al met al meer seksueel zelfvertrouwen dan vrouwen, en dit neemt toe met hun leeftijd (De Graaf & Wijsen, 2017).

“Als het aankomt op seks dan neem ik een heel mannelijke rol in (...). Ik ben best wel een guy die zeg maar iemand neergooit en zegt van ik doe dit. (...) ik ben heel erg een man in de seks, als ik de leiding heb dan voel ik me het meest op mijn gemak.”

	Mannen n=5632	Vrouwen n=8777
Ik geniet erg van seks ^{ab}	92 ▲	75
Ik weet wat ik lekker vind op het gebied van seks ^a	87 ▲	81
Ik vind seks belangrijk ^a	86 ▲	71
Ik vind het belangrijk dat de ander altijd klaarkomt ^a	69 ▲	53
Ik vind het belangrijk dat ik goed ben in seks ^a	61 ▲	42
Ik wil van alles uitproberen op het gebied van seks ^a	44 ▲	25
Ik voel me schuldig na het masturberen ^a	6	5
Ik schaam me als ik seksuele gevoelens heb ^a	3	3
Ik voel schuldig als ik seksuele gevoelens heb ^a	3	2

▲ = hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ▲ = hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

^a Vormen met elkaar de schaal 'Positieve gevoelens t.a.v. seks', omgekeerd van 7, 8 en 9.

^b Onder 18-24 jarigen: 'ik vind seks fijn' in de tabel worden ongewogen aantallen en gewogen percentages gepresenteerd.

Figuur 13. Attitudes van mannen en vrouwen tegenover seks (De Graaf & Wijsen, 2017)

	Bivariaat n=477	Multivariaat n=343
	β	β
Sekse (man vs. vrouw)	-0.16 ***	-0.12 ***
Leeftijd	-0.04 ***	-0.08 ***
Opleidingsniveau	0.03	-0.01
Herkomst (westers vs. niet-westers)	-0.03	-0.02
Religie (nietgelovig vs. gelovig)	-0.04 **	0.01
Porno gezien in afgelopen 6 maanden	0.02	0.02
Positief lichaamsbeeld	0.09	0.09 ***
Gepest	0.03	0.03
Mishandeling thuis tijdens jeugd	0.01	0.01
Psychische gezondheid	0.13	0.13 ***
Seksueel geweld	-0.02	-0.02
Adjusted R		0.08

***p < .001; **p < .01. ^aGemiddelde score over subvragen 1, 2 en 5 uit Tabel 3.5.3 (omgekeerde van vragen 1, 3, 9; 1 = nooit, 5 = altijd); in de tabel worden ongewogen aantallen en gewogen percentages gepresenteerd.

Figuur 14. Factoren die samenhangen met seksueel plezier (De Graaf & Wijsen, 2017)

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn het kleinst bij de leeftijdsgroep onder de 25 jaar. Mannen zijn over het algemeen open over seks, slechts 5 procent van de mannen geeft aan dat zij het lastig vinden om over seks te praten met hun partner. Met hun kinderen of huisarts vinden meer mannen dat lastig, 11 procent geeft aan daar moeite mee te hebben, vooral vaders met kinderen tussen de 12 en 17 jaar.

Nederlanders denken in het algemeen progressief over seksualiteit en abortus (figuur 15). Over sekswerk, abortus en naaktfoto's is men minder tolerant. Ook valt op dat mannen gemiddeld anders denken dan vrouwen over vreemdgaan, homoseksualiteit en het ongewild verspreiden van naaktfoto's (De Graaf & Wijsen, 2017).

	Mannen n=1887			Vrouwen n=1947		
	(Helemaal) eens	Niet eens/niet oneens	(Helemaal) oneens	(Helemaal) eens	Niet eens/niet oneens	(Helemaal) oneens
Men moet elkaar in een vaste relatie vrijlaten om seks met anderen te hebben	9 ▲	17 ▲	74	5	12	83 ▲
Seks voor het huwelijk is verkeerd	7	8	84	7	9	84
Het is prima als mensen seks hebben zonder verliefd te zijn	57 ▲	20	23	43	27 ▲	30 ▲
Zelfbevrediging (masturbatie) is niet goed te praten	6 ▲	8	86	4	10 ▲	87
Betalen voor seks is verwerpelijk	22	28	50 ▲	25 ▲	33 ▲	42
Homoseksualiteit is normaal	71	17 ▲	12 ▲	80 ▲	12	8
Homoseksuele mannen moeten niet zo overdreven doen	38 ▲	27 ▲	35	22	24	54 ▲
Als een vrouw wordt aangerand, heeft ze dit vaak zelf uitgelokt	2	7	91	2	6	92
Abortus moet altijd mogelijk zijn wanneer een vrouw dit wil	69	16	15	70	17	13
Abortus is moord	12	19	69 ▲	14 ▲	22 ▲	63
Seksuele voorlichting moet op scholen verplicht zijn	90	7	3	90	6	4
Als er een naaktfoto van je online komt, is het je eigen schuld	37 ▲	25	38	24	25	51 ▲

▲ = hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; ▲ = hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil.

^a Vormen met elkaar de schaal 'Seksuele attitudes'; in de tabel worden ongewogen aantallen en gewogen percentages gepresenteerd.

Figuur 15. Opvattingen van mannen en vrouwen over seksualiteit en abortus (De Graaf & Wijsen, 2017)

Mannen zeggen graag condooms te gebruiken maar doen dat vaak niet

Onder Nederlandse mannen is het meest gebruikte anticonceptiemiddel een condoom en sterilisatie. Van de mannen die aangeven condooms te gebruiken als primaire anticonceptie, geeft 12 procent aan in de laatste drie maanden geen condoom te hebben gebruikt (Picavet & Wijsen, 2009). Tijdens onenightstands gebruikt maar 42 procent van de mannen een condoom. Mannen geven echter vaker dan vrouwen aan met hun laatste bedpartner een condoom te hebben gebruikt. Een op de drie vrouwen laat zich weleens testen op een soa, tegen slechts een kwart van de mannen (De Graaf & Wijsen, 2017).

Mannen zijn in een heterorelatie vaak betrokken bij anticonceptie en voelen zich verantwoordelijk

Van de Nederlandse mannen vindt 76 procent het belangrijk om een stem te hebben in welke methode van anticonceptie in hun relatie wordt gebruikt, 70 procent is ook daadwerkelijk betrokken bij anticonceptie (figuur 16) (Picavet & Wijsen, 2009). Als een mannelijke partner betrokken is bij en op de hoogte is van het anticonceptiegebruik van zijn vrouwelijke partner, neemt het risico dat zij stopt af (Picavet & Wijsen, 2009).

Hoewel 80 procent van de Nederlandse mannen aangeeft zich verantwoordelijk te voelen om een zwangerschap bij hun partner te voorkomen, zou maar een veel kleiner deel ervoor kiezen om medicatie te gebruiken. Een derde van de mannen geeft aan een 'mannenpil' als anticonceptie te willen gebruiken.

	Helemaal niet	Niet	Neutraal	Wel	Heel erg
Belang meebeslissen over keuze	2,8	3,0	18,0	48,0	28,3
Belang betrokken bij gebruik	2,0	5,9	19,7	50,6	21,7
Betrokkenheid	1,3	4,8	24,2	45,4	24,3

Figuur 16. Mannen die aangeven betrokkenheid bij keuze en gebruik van anticonceptie belangrijk te vinden, en hun daadwerkelijke betrokkenheid (Picavet & Wijsen, 2009)

Mannen en vrouwen denken vergelijkbaar over abortus, mannen zijn vaker voor soepeler wetgeving

Een op de zeven Nederlanders vindt dat abortus niet altijd mogelijk moet zijn als de zwangere dat wil (De Graaf & Wijsen, 2017). Mannen en vrouwen denken daar vergelijkbaar over (figuur 15). 72 procent van de Nederlanders is voorstander van abortus, 21 procent is enigszins of sterk tegenstander. Meer mannen dan vrouwen zijn voorstander van het verder versoepelen van de abortuswetgeving: 13 procent van de mannen tegen 9 procent van de vrouwen (De Beer et al., 2016).

“Ik vind het heel lastig om als man een input te hebben op de zwangerschap van een vrouw. Beide opties zijn volgens mij onmogelijk. Stel als kerel wil je heel graag een abortus, dan kan je dat niet zeggen want dat is jouw recht helemaal niet, maar stel je zou dat niet willen, kan je dat ook niet zeggen. Dus ik heb me altijd afgevraagd hoe mannen dat in die situatie doen want het is per definitie een kwestie van de fysieke integriteit van jouw vriendin, het is niet jouw buik, niet jouw lichaam. Maar je kan ook niet niks zeggen dus dat vind ik super lastig, het lijkt me echt een onmogelijke situatie.”

“Dat er ook met de man iets gebeurt emotioneel, daar mag wel meer aandacht voor zijn”

Nederlanders staan redelijk positief tegenover lhbtqia+ personen, mannen minder dan vrouwen

Ruim 94 procent van alle Nederlanders noemde zich in 2014 heteroseksueel en 5,8 procent bestempelt zichzelf als lesbisch, homoseksueel of biseksueel (SCP, 2014). 5 procent van de Nederlandse bevolking staat negatief tegenover homoseksualiteit (Pierik & Van Hoof, 2010). 5 procent van de Nederlanders is tegen het homohuwelijk en 5 procent vindt homoseksuele mannen “geen echte mannen” (Huijnk, 2022). Meer mannen dan vrouwen hebben een negatieve houding tegenover homoseksualiteit (Pierik & Van Hoof, 2010). Van de Nederlandse mannen vindt 71 procent homoseksualiteit ‘normaal’ tegen 80 procent van de vrouwen (figuur 17) (De Graaf & Wijsen, 2017).

	P	Negatief	Neutraal	Positief
Totaal		7	23	70
Geslacht	***			
man		6	27	66
vrouw		8	18	74
Leeftijd	**			
18-29 jaar		5	22	73
30-39 jaar		9	19	73
40-49 jaar		7	19	74
50-59 jaar		5	17	78
60-69 jaar		7	27	66
> 70 jaar		11	38	51
Opleiding	***			
basisonderwijs		7	39	54
vmbo/mbo 1		10	34	56
havo/vwo/mbo 2-4		8	24	69
hbo/wo bachelor		7	14	79
hbo/omaster/doctor		2	12	87
Religiositeit^b	***			
beslist religieus		28	32	40
enigszins religieus		5	28	67
nauwelijks religieus		3	25	72
beslist niet religieus		2	12	86
Stedelijkheid	**			
zeer sterk stedelijk		7	18	75
sterk stedelijk		5	20	75
matig stedelijk		7	26	67
weinig stedelijk		10	24	66
niet stedelijk		9	35	56

Figuur 17. Houding van Nederlanders tegenover homo- en biseksualiteit naar sociaaldemografische kenmerken (Kuyper, 2017)

Een vijfde van de mannen geeft aan weleens betaald te hebben voor seks, vrouwen doen dat nauwelijks

Van de Nederlandse mannen heeft ruim 20 procent wel eens betaald voor seks, veel meer dan vrouwen. 20 procent van de Nederlanders vindt het “afzichtelijk” om te betalen voor seks. Het aantal mannen en vrouwen dat aangeeft wel eens betaald te hebben gekregen voor seks is gelijk (figuur 18) (De Graaf & Wijsen, 2017).

	Mannen n=1885	Vrouwen n=1942
Ooit betaald voor seks	22 ▲	< 1
Ooit geld gekregen voor seks	2	2
Afgelopen 6 maanden betaald	3 ▲	0
Geld gekregen in de afgelopen 6 maanden	< 1	< 1

▲ = hoger dan andere geslacht, minstens klein verschil; △ = hoger dan andere geslacht, zeer klein verschil;
In de tabel worden ongewogen aantallen en gewogen percentages gepresenteerd.

Figuur 18. Percentage mannen en vrouwen ouder dan 25 dat wel eens heeft betaald of betaald heeft gekregen voor seks (De Graaf & Wijsen, 2017)

Conclusie: seks, seksualiteit en seksueel gedrag

Er is een groot verschil tussen mannen en vrouwen in seksuele ervaringen, gedrag en attitudes. Mannen hebben vaker, eerder en met meer partners seks dan vrouwen, zij masturberen vaker, kijken vaker naar porno, en denken in het algemeen positiever over seks. Ook betalen zij veel vaker voor seks dan vrouwen. Vrouwen staan vaker positief tegenover lhbtqia+ personen dan mannen. Opvallend genoeg denken mannen positiever over abortus dan vrouwen en zijn zij vaker voorstander van soepeler van wetgeving. Mannen in een vaste relatie zijn redelijk betrokken bij de anticonceptie van hun partner en voelen zich daarvoor medeverantwoordelijk. Onduidelijk is hoe mannen die niet een vaste relatie hebben zich verhouden tot anticonceptie.

In het algemeen is onduidelijk hoe gedrag en opvattingen rond seks, seksualiteit en oriëntatie, anticonceptie, sekswerk en abortus zich verhouden tot elkaar, tot ervaringen met (seksueel) geweld, als slachtoffer dan wel pleger, en tot genderopvattingen in het algemeen. IMAGES zou daar inzicht in kunnen geven. Uit internationale IMAGES-studies blijkt ook dat zowel mannen als vrouwen zeggen tolerant te zijn tegenover seksuele diversiteit maar er in de praktijk homofobe opvattingen op nahouden, bijvoorbeeld in reactie op de vraag wat ze ervan zouden vinden als een kind niet-hetero zou zijn. Hoe dat juist in Nederland werkt zou interessant zijn om te onderzoeken.

6. Gezondheid

In dit hoofdstuk kijken we naar de mentale gezondheid van mannen en vrouwen, hun middelengebruik, gebruik van gezondheidszorg en ander hulpzoekend gedrag. Verschillen hierin lijken sterk samen te hangen met normen en opvattingen over gender, hoewel dat in onderzoek nauwelijks expliciet wordt gemaakt.

6.1 Mentale gezondheid

Er rust bij mannen nog altijd een taboe op mentale problemen

Er rust nog altijd een taboe op voor mannen om over hun mentale problemen te praten. Mensen kennen vaak alleen vrouwen die een depressie, angststoornis of fobie hebben (gehad). Mannen lopen vaak al lang met hun problemen rond voordat zij hulp zoeken. Schaamte is hier vaak een oorzaak van. Ook genderstereotypes zoals dat mannen sterk en stoer moeten zijn, zich niet kwetsbaar mogen opstellen en niet om hulp mogen vragen, spelen hier een rol in (Van Tricht, 2021).

“Bij mannen, dan zag ik echt een veel langere lijdensweg, dat zat veel dieper, het was veel meer in isolement, zij hadden alles in hun eentje proberen uit te zoeken en waren pas laat hulp gaan zoeken.”

Mannen en vrouwen hebben net zo vaak een psychische aandoening, maar niet dezelfde

Het meest recente onderzoek naar de mentale gezondheid van de Nederlandse bevolking vond dat onder volwassenen van 18 tot 65 jaar maar liefst vier op de tien respondenten een óf meerdere psychische aandoeningen heeft gehad (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010). Dat getal is onder mannen en vrouwen ongeveer gelijk, maar er zijn verschillen in welke stoornissen het meest voorkomen. Onder mannen komt een middenstoornis vaker voor (27,7 procent van de mannen en 10,3 van de vrouwen) en onder vrouwen vaker een stemmingsstoornis (25,9 procent van de vrouwen en 14,4 procent van de mannen) of angststoornis (23,4 procent en 15,9 procent). In 2010 had 13,1 procent van de mannen een depressieve stoornis en 11,8 procent een aandachts- of gedragsstoornis zoals ADHD. Meer mannen dan vrouwen hebben een antisociale persoonlijkheidsstoornis: 4,3 procent tegenover 1,7 procent (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010).

Er is geen verband gevonden tussen leeftijd, opleidingsniveau of woonsituatie en de prevalentie van psychische stoornissen, behalve bij middenstoornissen: van de 18- tot 24-jarigen had 13,8 procent een middenstoornis, tegen slechts 7,9 procent van de 25- tot 34-jarigen. In iedere volgende leeftijdsgroep halveert dat getal nog eens (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010).

“Die kwetsbaarheid ten opzichte van een man, vind ik lastiger. Bij een vrouw heb ik het idee, dan ga ik niet af, zij begrijpt mij wel. Terwijl bij een man, dan houd ik me toch sterker.”

“Als mijn vrouw er dan bij was, dan nam zij toch vaak dat emotionele stuk op zich en dan leunde ik een beetje achterover. Dat was voor haar gewoon makkelijker, van nature zou ik bijna willen zeggen.”

Depressie uit zich anders bij mannen en vrouwen; twee keer zo veel mannen als vrouwen sterven door zelfdoding

Een depressieve stoornis uit zich bij mannen en vrouwen op een andere manier. Vrouwen zouden meer last hebben van symptomen als een depressieve stemming, verminderd plezier en verminderde interesse en somatische symptomen zoals veranderde eetlust, gewichtsverandering en vermoeidheid. Bij mannen worden vaker symptomen gerapporteerd zoals alcohol- en drugsgebruik, toegenomen risicovol gedrag en een gebrek aan impulscontrole (Hallers-Haalboom et al., 2017).

Tweemaal zoveel mannen als vrouwen overlijden door zelfdoding (Stichting 113 Zelfmoordpreventie, 2020). In 2020 waren dit 1229 mannen tegenover 596 vrouwen. Over de afgelopen jaren is er geen toename gemeten van het aantal suïcides in Nederland, maar heeft er wel een verschuiving plaatsgevonden in wie er overlijden door zelfdoding. In 2021 zijn 15 procent meer jongeren tussen de 20 en 30 jaar overleden door zelfdoding dan in eerdere jaren. Hier is niet een duidelijke oorzaak voor aan te wijzen, een van de factoren is waarschijnlijk de coronamaatregelen (Stichting 113 Zelfmoordpreventie, 2022).

“Bij mannen, dan zag ik echt een veel langere lijdensweg, dat zat veel dieper, het was veel meer in isolement, zij hadden alles in hun eentje proberen uit te zoeken en waren pas laat hulp gaan zoeken.”

Mannen zijn vaker tevreden over hun lichamelijke en psychische gezondheid

De meeste Nederlanders zijn tevreden over hun lichamelijke gezondheid: 69,8 procent van de Nederlanders, en 71,7 procent van de mannen en 67,9 procent van de vrouwen (CBS, 2020). Naar mate mensen ouder worden, zijn zij minder tevreden over hun lichamelijke gezondheid. Over hun psychische gezondheid is 81,7 procent van de Nederlanders tevreden, mannen iets vaker (82,6 procent) dan vrouwen (80,7 procent) (CBS, 2020). Oudere mensen zijn juist meer tevreden over hun psychische gezondheid dan jongere mensen (CBS, 2022).

6.2 Middelengebruik en verslaving

Meer mannen misbruiken alcohol en drugs, mannen roken vaker

Alcoholmisbruik komt vaker voor bij mannen dan bij vrouwen: 21,9 procent van de mannen en 6,6 procent van de vrouwen gebruikt veel en langdurig alcohol ondanks dat dat problemen veroorzaakt. Dit geldt ook voor drugsmisbruik: 4,8 procent tegen 2,7 procent (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010). Van alle Nederlanders ouder dan 12 jaar rookte in 2010 18,9 procent, meer mannen (21,2 procent) dan vrouwen (16,6 procent). Meer mannen (32,4 procent) dan vrouwen (29,8 procent) zijn gestopt met roken, en er zijn minder mannen (46,4 procent) dan vrouwen (53,6 procent) die nog nooit hebben gerookt.

Bij mannen wordt gemiddeld meer dopamine aangemaakt na alcoholinname dan bij vrouwen, waardoor mannen meer positieve associaties hebben met alcoholgebruik, wat het risico op problematisch gebruik kan vergroten. Mannen drinken ook vaker wanneer zij positieve emoties ervaren dan vrouwen (Hallers-Haalboom et al, 2017). Bij mannen wordt alcohol- of middelengebruik meer geassocieerd met gewelddadige misdaden zoals inbraak, overval of mishandeling dan bij vrouwen (Lammers et al, 2014).

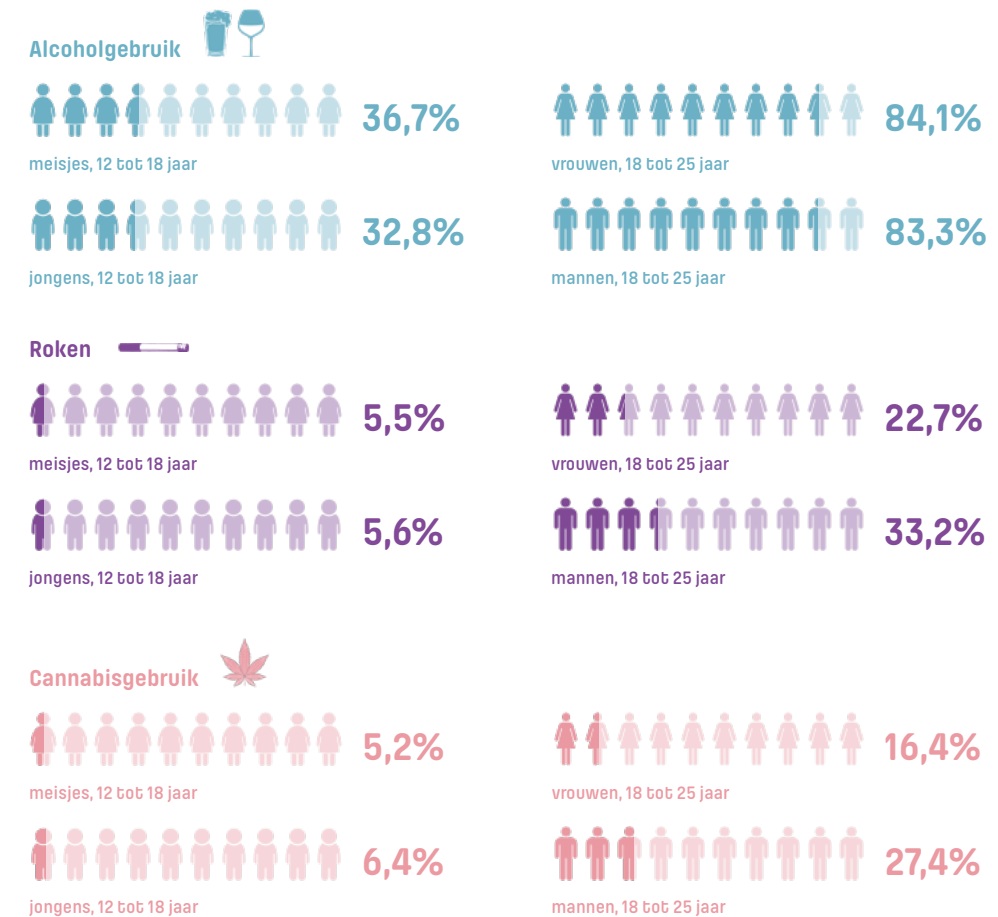
Mannen zijn vaker verslaafd aan alcohol, drugs, seks en gamen

Ongeveer 25 procent van de mannen heeft op enig moment in hun leven een middelenstoornis gehad, tegen 10 procent van de vrouwen. 3,1 procent van de Nederlandse mannen is op enig moment in hun leven verslaafd geweest aan alcohol, tegen 0,9 procent van de vrouwen. Voor drugsverslaving is dat 3 procent tegen 1,5 procent (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010). 2,3 procent van de Nederlandse mannen is verslaafd aan seks, van de vrouwen is dat 0,3 procent (Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGZ, 2018). Van de jongeren heeft 4 procent een gamestoornis, van hen is 87 procent man (HBSC, 2017).

Jongens en meiden gebruiken even vaak alcohol, overmatig gebruik komt meer voor bij jongens

Ongeveer even veel mannen als vrouwen tussen 12 en 25 jaar hebben weleens alcohol gedronken (CBS, 2020b). Overmatig alcoholgebruik komt het meeste voor onder jongvolwassen mannen (De Witt & Hupkens, 2018). Meer mannen dan vrouwen tussen de 12 en 25 jaar roken of gebruiken cannabis, dat verschil is groter bij jongeren tussen de 18 en 25 jaar dan bij de jongere groep (figuur 19) (CBS, 2020b).

Middelengebruik wordt in verband gebracht met een verminderde geestelijke en fysieke gezondheid, en kan een negatieve invloed hebben op de sociale omgeving (Van der Woude & Van den Berg, 2019). Jongeren die alcohol of drugs gebruiken rapporteren vaker psychische klachten of slaapproblemen, vrouwen vaker dan mannen (CBS, 2020b).

Figuur 19. Gebruik van alcohol, roken en cannabis onder jongens en meiden in twee leeftijdscategorieën (CBS, 2020b)

6.3 Zorggebruik en hulpzoekend gedrag

Mannen maken minder gebruik van gezondheidszorg dan vrouwen

Vrouwen hebben vaker contact met hun huisarts dan mannen: in 2020 had 58,8 procent van de mannen de huisarts bezocht of een telefonisch consult gehad, tegen 70,8 procent van de vrouwen. Met de tandarts hebben mannen ongeveer even vaak (77 procent) contact als vrouwen (80,5 procent). Vrouwen komen vaker bij een fysiotherapeut dan mannen: in 2020 29,6 procent van de vrouwen tegenover 21,8 procent van de mannen. En mannen ontvangen minder mantelzorg (6,8 procent) dan vrouwen (10,4 procent) (CBS, 2021).

Het Trimbos Instituut vond dat vrouwen 1,5 keer zo vaak als mannen vanwege psychische problemen gebruikmaakten van een zorgvoorziening (algemene gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg of informeel zorgcircuit), en 1,9 keer zo vaak medicatie voorgeschreven kregen (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010).

Opvattingen over mannelijkheid zouden kunnen maken dat mannen minder gebruikmaken van gezondheidszorg

Er zijn in de internationale literatuur verschillende verklaringen geopperd voor het grotere zorggebruik van vrouwen. Een daarvan is dat vrouwen vaak minder werk- en tijdsdruk ervaren en het voor hen makkelijker zou zijn om een arts te consulteren (Nathanson, 1975; Abu-Mourad et al, 2008). Ook 'traditioneel mannelijk gedrag' zou een verklaring kunnen zijn (Levinson & Ibrah, 2010; Oliver et al., 2005; Brown & Broman, 1981): jongens wordt al jong aangeleerd om onafhankelijk te zijn, niet om hulp te vragen en pijn te verdragen, terwijl bij meiden afhankelijkheid en het laten blijken van pijn meer wordt geaccepteerd (Lewis & Lewis, 1977).

Volgens deze theorie kan gender dus verklaren dat mannen gezondheidsklachten onderdrukken en minder professionele hulp zoeken dan vrouwen. Opvattingen over mannelijkheid maken dat mannen het zoeken van hulp uitstellen, hulp weigeren en symptomen normaliseren (Chapple, Ziebland & McPherson, 2004; Galdas et al., 2005; Richardson & Rabiee, 2001). Bij jongvolwassenen hangt zorggebruik samen met sociale normen in hun omgeving: mannen zoeken pas hulp wanneer een probleem volgens de normen van hun gemeenschap erg genoeg zou zijn (Richardson & Rabiee, 2001). Mannen die volgens die normen 'te snel' een huisarts zouden raadplegen, zouden onder andere homofobe reacties krijgen (Richardson & Rabiee, 2001). Merk op dat al deze literatuur relatief oud is; over al deze onderwerpen is bovendien geen Nederlands onderzoek bekend.

Effectieve interventies om mannen te motiveren hulp te zoeken zijn intersectioneel

Interventies gericht op specifieke groepen mannen zijn effectiever om hen te motiveren professionele hulp te zoeken (Gough & Novikova, 2020). Interventies die effectief blijken zijn intersectioneel en hebben aandacht voor de combinatie van gender en andere aspecten van de identiteiten van mensen, en hoe lokale culturele en sociale normen en ongelijkheden een rol spelen. In vertrouwde gemeenschappen waar hulp zoeken de norm is en die ondersteuning bieden, zijn mannen meer open over emotionele problemen. Dat geldt ook voor individuen die dicht bij staan zoals partners, familie of vrienden. Met name vrouwelijke partners hebben hier een sleutelrol in, met hen praten mannen vaker over psychische problemen en zij kunnen mannen sneller motiveren om hulp te zoeken (Gough & Novikova, 2020).

Conclusie: gezondheid

Uit deze literatuurstudie blijkt dat er grote verschillen zijn tussen mannen en vrouwen in mentale gezondheid, middelengebruik en hulpzoekend-gedrag. Hoewel mannen en vrouwen ongeveer even vaak een psychische aandoening hebben, is de soort aandoening sterk verschillend en ook hoe die zich uit. Er rust onder mannen nog altijd een sterk taboe op praten over hun mentale gezondheid, met name tegen andere mannen. Mannen zijn gemiddeld meer tevreden dan vrouwen over zowel hun fysieke als mentale gezondheid. Mannen gebruiken meer alcohol en drugs, zijn vaker verslaafd en vaker overmatige gebruikers. Mannen maken ook minder gebruik van gezondheidszorg dan vrouwen, en in internationaal onderzoek lijkt dat samen te hangen samen met mannelijkheidsnormen. In Nederland is daar geen onderzoek over bekend. Interventies om mannen aan te moedigen eerder hulp te zoeken zijn

effectief als zij daar rekening mee houden en als ze rekening houden met de achtergrond van mannen en eventuele kruisende marginalisaties in hun identiteit.

De mentale gezondheid, middelengebruik en zorggebruik van mannen hangen waarschijnlijk sterk samen met hun genderopvattingen, maar in de geraadpleegde literatuur wordt dat niet altijd erkend of geproblematiseerd. Ook verschillen in fysieke gezondheid hangen vermoedelijk ten minste deels samen met gender. Uit internationale IMAGES-studies blijkt dat vasthouden aan ongelijkwaardige, traditionele genderopvattingen slecht is voor de gezondheid van mannen. Het is te verwachten dat dit in Nederland ook geldt. IMAGES kan hier meer inzicht in geven en duidelijk maken hoe ervaringen en genderopvattingen samenhangen met fysieke en mentale gezondheid van mannen.

7. Overheid: beleid voor gendergelijkheid

De Nederlandse overheid streeft naar een gendergelijke samenleving (Rijksoverheid, z.d.). De uitvoering van die ambitie en het bijbehorende beleid is overgelaten aan verschillende organisaties in het maatschappelijk middenveld. De focus ligt daarbij op de emancipatie van vrouwen en lhbtqia+ personen; mannenemancipatie staat nauwelijks op de agenda.

Overheidsbeleid draagt bij aan gendergelijkheid, maar niet expliciet aan mannenemancipatie

Sinds de jaren zestig wordt door de Nederlandse overheid actief ingezet op het verbeteren van gendergelijkheid. Door internationale verdragen is de overheid dit verplicht, bijvoorbeeld het VN Vrouwenverdrag. Internationale verdragen die zich richten op mannenemancipatie zijn er niet (Harthoorn, De Weerd & Klaver, 2018).

Gendergelijkheid wordt geadresseerd door de directie Emancipatie binnen het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij maken beleid gericht op economische zelfstandigheid van vrouwen, het bevorderen van vrouwen in topposities bij de overheid, in het onderwijs en in het bedrijfsleven, het tegengaan van de loonkloof, het bevorderen van maatschappelijke participatie van vrouwen, het stimuleren van meiden richting bèta en techniek, het tegengaan van geweld tegen meiden en vrouwen, het verbeteren van de positie van vrouwen en meiden wereldwijd, het bevorderen van een gelijke verdeling van arbeid en zorg, en het tegengaan van lhbtqia+-discriminatie (Rijksoverheid, z.d.). Het huidige emancipatiebeleid richt zich dus op de emancipatie van vrouwen en de LHBTI+-gemeenschap (Harthoorn, De Weerd & Klaver, 2018).

De rol van mannen staat nog amper op de politieke agenda en komt ook niet terug in beleid. In beleidsdocumenten over gendergelijkheid wordt mannenemancipatie niet genoemd. Een voorbeeld van beleid waarmee de overheid mannenemancipatie bevordert is het subsidiëren van projecten die onderzoek doen naar mannenemancipatie, bijvoorbeeld het project Mannenemancipatie 2.0, in 2014 uitgevoerd door Emancipator. Doel van dit project was het vergroten van de kennis en zichtbaarheid van mannenemancipatie, het ontwikkelen van een handelingsspectief voor professionals om te werken met mannen (Harthoorn, De Weerd & Klaver, 2018).

Regelingen tegen ongelijkheid kunnen die ongelijkheid juist in stand houden

Overheid en werkgevers hebben allerlei regelingen ingesteld om ongelijkheid op de arbeidsmarkt en in het huishouden tegen te gaan, maar die lijken zich in de praktijk te voegen naar de bestaande normen en houden daarmee de ongelijkheid in stand (Thijs et al., 2022). Regelingen die bijvoorbeeld zouden moeten zorgen dat werknemers werk en zorg beter kunnen combineren, stimuleren jonge vrouwen niet om meer te werken of zorgtaken gelijkjer te verdeen, en mannen die gebruikmaken van werk-thuisregelingen nemen niet meer zorgtaken op zich (Thijs et al., 2022). Beleid dat er is werkt dus niet altijd zoals gewenst.

Partnerverlof draagt bij aan mannenemancipatie; betrokken vaderschap wordt steeds meer mainstream

Een ander voorbeeld van beleid waarmee de overheid bijdraagt aan mannenemancipatie is het uitbreiden van het partnerverlof. Het belang van de rol van mannen als vader krijgt ook vanuit beleid steeds meer nadruk. Vrouwen nemen nog steeds meer taken op zich in de zorg voor kinderen. In 2018 is de Nederlandse verlofregeling uitgebreid. Sinds 2020 hebben partners recht op vijf weken vaderschapsverlof. Het draagvlak voor betrokken vaderschap groeit. In 2018 stemde een Kamermeerderheid voor een uitbreiding van het partnerschapsverlof. Daarnaast wordt er in de mainstream media meer gesproken over mannelijkheid en vaderschap (Harthoorn, 2019).

Conclusie: overheid, beleid voor gendergelijkheid

De overheid zet zich op allerlei manieren in voor gendergelijkheid, maar mannenemancipatie staat daarin nog altijd nauwelijks op de agenda en komt weinig terug in beleid en regelingen. Bovendien blijkt dat regelingen van overheid en werkgevers soms juist ongelijkheid in stand kunnen houden. Met de uitbreiding van het partnerverlof heeft de overheid tegelijk wel degelijk heel concreet bijgedragen aan mannenemancipatie en de normalisering van betrokken vaderschap.

Er is in Nederland voor zover bekend geen

onderzoek gedaan naar opvattingen van mannen over beleid en campagnes van overheden voor meer gendergelijkheid of specifiek voor mannenemancipatie. IMAGES zou ook hier inzicht in kunnen bieden: wat vinden mannen van beleid gericht op gendergelijkheid? Zijn zij voorstander van verdere uitbreiding van het partnerverlof? Hoe verhouden ze zich tot campagnes en acties over bijvoorbeeld het voorkomen van gendergerelateerd geweld? En hoe hangen die opvattingen samen met andere ervaringen, gedrag en genderopvattingen?

8. Conclusie

De belangrijkste conclusie uit dit literatuuronderzoek is dat, hoewel naar de meeste thema's die in IMAGES worden behandeld wel onderzoek is gedaan in Nederland, samenhang tussen onderwerpen ontbreekt, dat veel onderwerpen niet of niet expliciet aan gendernormen en -opvattingen worden gekoppeld en al helemaal niet aan mannelijkheidsnormen, dat er überhaupt weinig aandacht is voor het aandeel van mannelijkheidsnormen in allerlei problemen en daarmee ook niet voor de positieve impact die mannenemancipatie zou kunnen hebben op die problemen en op de maatschappij als geheel. Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar mannenemancipatie en opvattingen van Nederlandse mannen over mannelijkheid.

Onderzoek dat zich expliciet richt op de – veranderende – rol van jongens en mannen in relatie tot maatschappelijke en emancipatievraagstukken kan daarmee als uitgangspunt dienen voor interventies en beleid die direct bijdragen aan een betere kwaliteit van leven voor mannen in Nederland, de mensen om hen heen en de samenleving als geheel. IMAGES in Nederland zou in dit alles inzicht kunnen bieden en zicht geven op de dagelijkse praktijk van man-zijn in Nederland. Daarbij zou expliciet aandacht moeten uitgaan naar verschillen tussen mannen onderling, én naar lhbtqia+ personen.

De samenhang tussen verschillende ervaringen, gedrag en opvattingen is onduidelijk

Naar bijna alle onderwerpen die in IMAGES worden behandeld is wel onderzoek bekend in Nederland. Er is dus redelijk veel informatie. Tegelijk is die informatie erg versnipperd, soms gedateerd, ontbreekt kennis over specifieke onderwerpen, en is vooral de samenhang tussen verschillende onderwerpen onduidelijk, en daarmee tussen de ervaringen van mannen. Juist die samenhang tussen verschillende ervaringen, gedrag en opvattingen is interessant en kan inzicht opleveren in hoe onderwerpen elkaar beïnvloeden. Doordat IMAGES domeinoverstijgend is en alle onderwerpen gezamenlijk behandelt, kan een IMAGES-studie juist die samenhang blootleggen.

Inzicht in de relatie tussen genderopvattingen en ervaringen of gedrag ontbreekt

Bestaand onderzoek maakt, afhankelijk van het onderwerp, niet of nauwelijks onderscheid in data naar gender, erkennen of problematiseren de invloed van gendernormen niet, en als ze dat wel doen is daarin doorgaans enkel aandacht voor vrouwen en lhbtqia+ personen. De relatie tussen ervaringen en gedrag en gendernormen, of met de genderopvattingen van personen blijft impliciet of wordt überhaupt niet aan de orde gesteld. Dat geldt voor gedrag in het algemeen maar al helemaal voor schadelijk gedrag, en voor gendernormen in het algemeen maar nog meer voor mannelijkheidsnormen in het bijzonder.

Uit de gevonden onderzoeken kunnen we concluderen dat veel problemen samenhangen met gender en specifiek met mannelijkheidsnormen, maar hoe dat precies werkt blijft onduidelijk. De brede blik van IMAGES kan dat laten zien: door de overkoepelende benadering linkt IMAGES alle onderwerpen aan elkaar en aan gendernormen en -opvattingen. Daarmee biedt IMAGES direct bewijs voor de impact van gendernormen en aanwijzingen voor hoe die veranderd kunnen worden.

Er is weinig aandacht voor de negatieve invloed van mannelijkheidsnormen op alle onderwerpen, de positieve effecten van mannenemancipatie voor mannen blijft daarmee onderbelicht

In de gevonden onderzoeken is weinig aandacht voor de impact van gendernormen en -opvattingen, en al helemaal niet voor de impact van specifiek normen rond mannelijkheid. Met name over (mentale) gezondheid is weinig genderspecifieke data, en er is weinig bekend over de invloed van mannelijkheidsnormen op de (mentale) gezondheid van mannen zelf. Daarmee is ook onduidelijk wat de positieve effecten zouden kunnen zijn van mannenemancipatie of gendergelijke opvattingen van mannen.

Een van de belangrijkste conclusies uit internationale IMAGES-studies is dat hoe meer mannen gendergelijkheid steunen en hoe gendergelijker hun opvattingen zijn, hoe beter hun kwaliteit van leven is: mannenemancipatie is goed voor het welzijn van mannen. IMAGES in Nederland zou kunnen laten zien of dat ook hier geldt, en duidelijk maken hoe mannen kunnen profiteren van meer gendergelijkheid en minder strikte genderopvattingen. Daarmee kunnen we mannen motiveren om mannenemancipatie te omarmen.

Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar mannenemancipatie en opvattingen over mannelijkheid

Er is weinig Nederlands onderzoek bekend naar genderopvattingen van mensen, en al helemaal niet naar die van mannen. Hoe traditioneel mannen denken over gender en mannelijkheid en welke factoren en ervaringen daarop van invloed zijn is onduidelijk, net als hoe schadelijke gendernormen en -opvattingen ontstaan en hoe die samenhangen met schadelijk gedrag. Het zou interessant zijn om meer te weten over hoe de opvattingen van mannen zich verhouden tot hun gedrag: internationaal blijkt dat mannen vaak wel zeggen gendergelijkheid in het algemeen te steunen maar zijn ze als het erop aankomt minder positief.

Ook weten we weinig over de verschillen daarin tussen generaties mannen en dus hoe normen al dan niet aan het veranderen zijn, en daarmee ook over hoe we mannen zouden kunnen motiveren om hun opvattingen te veranderen. Uit de internationale IMAGES-studies blijkt bijvoorbeeld dat wereldwijd de vooruitgang naar steeds gendergelijkere opvattingen is gestopt: jongere generaties mannen hebben niet meer gendergelijke opvattingen dan oudere generaties. IMAGES kan hier inzicht in geven en handvatten bieden om mannen aan te moedigen mannenemancipatie te omarmen en bij te dragen aan gendergelijkheid.

Een intersectionele, overkoepelende blik is nodig om samenhang tussen alle aspecten van de levens en ervaringen van mannen te kunnen begrijpen

In de meeste studies die in dit rapport zijn behandeld, is geen aandacht voor verschillen tussen mannen: hun verschillende achtergronden, ervaringen en daarmee ook hun privileges en marginalisaties. In sommige studies wordt data wel uitgesplitst naar bijvoorbeeld leeftijd, opleidingsniveau of culturele of migratieachtergrond en worden ook conclusies getrokken over gedrag of opvattingen van bepaalde groepen, maar die conclusies worden niet verklaard of geproblematiseerd. Dat kan stereotypering en marginalisatie verder in de hand werken. Door de grootschaligheid van het onderzoek kan IMAGES verbanden leggen tussen ervaringen, gedrag en opvattingen van mannen en hun specifieke (combinaties van) achtergronden, en die verklaren. Daarmee kan ook meer duidelijk worden over de impact van ervaringen van marginalisatie op gedrag en (gender)opvattingen van mannen.

IMAGES NL biedt de kans voor normdoorbrekend en inclusiever onderzoek, ook voor IMAGES zelf

Het merendeel van de studies die in dit rapport zijn opgenomen concentreert zich op of gaat uit van heteroseksuele cisgender personen – met uitzondering van onderzoeken naar specifiek de ervaringen van lhbtqia+ personen. Ook de IMAGES-vragenlijst is ontworpen met een focus op genderdynamieken in hetero-huishoudens (Equimundo, 2022). De survey vraagt wel naar seksuele oriëntatie en gedrag, maar gezien de expliciete of impliciete homofobie in veel van de landen waar de studie is uitgevoerd kunnen die vragen niet altijd worden opgenomen in de studie en zullen ze ook niet altijd naar waarheid door respondenten worden beantwoord.

De IMAGES-vragenlijst bevat nog geen vragen over non-binaire genderidentiteiten, en Equimundo roept expliciet op om dat in toekomstige studies ook te gaan onderzoeken (Equimundo, 2022). De vragenlijst wordt altijd aangepast naar lokale culturele normen en context, en juist de Nederlandse context biedt de kans om in IMAGES meer aandacht te schenken aan lhbtqia+ personen en ruimte te maken voor ervaringen *beyond the binary*.

Literatuurlijst

- 113 (2022, 14 januari). Meer suicides onder jongvolwassenen tussen 20 en 30 jaar. 113. Beschikbaar: <https://www.113.nl/actueel/meer-suicides-onder-jongvolwassenen-tussen-20-en-30-jaar>.
- Act4Respect (2020). Factsheet gendernormen en geweld onder jongeren. Atria & Rutgers.
- Akkermans, M., Kloosterman, R., Moons, E., Reep, C., Wingen, M. (2020). Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020. Den Haag: WODC en CBS.
- Amnesty International (2021, 9 juni). 11 procent studentes verkracht tijdens studie. Beschikbaar: <https://www.amnesty.nl/actueel/een-op-tien-vrouwelijke-studenten-slachtoffer-van-verkrachting-tijdens-studie>.
- Atbir, M., Franckx, D., & Halford, D. (2022). Welke invloed hebben mannelijke genderstereotypen op de relationele en seksuele beleving van heteroseksuele jongvolwassenen tussen 18 tot 30 jaar? Beschikbaar: <https://soc.kuleuven.be/ceso/prijsociologie/onderzoekspapers/6ecwe-6lawe-6huwe-pulhof.pdf>
- AugeoMagazine. (2017, oktober). Preventie seksueel misbruik: aandacht voor jongens en mannen. Beschikbaar: <https://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/10037/789524/overzicht.html>
- Baljon, M.C.L. (2011). Wounded masculinity: Transformation of aggression for male survivors of childhood abuse. *Person-Centered and Experiential Psychotherapies* 10 (3), 151–64.
- Bernasco, W. (2019, 30 november). Meeste alcohol- en drugsgebruik onder samen 'hangende' jongeren. NSCR. Beschikbaar: <https://nscr.nl/meeste-alcohol-en-drugsgebruik-onder-samen-hangende-jongeren/>
- Bernasco, W., Ruiters, S., Bruinisma, G., Pauwels, L. & Weerman, F. (2013) Situational Causes of Offending: A Fixed Effects Analysis of Space-Time Budget Data. *Criminology* 51, 895-926.
- Bicanic, I.A.E., & Van Minnen, A. (2018). Jongens en mannen als slachtoffer van seksueel geweld. *PsyXpert* 5, 1-3. Blijf Groep (n.d.). Over huiselijk geweld. Blijf Groep. Beschikbaar: <https://www.blijfgroep.nl/artikelen/cijfers-en-feiten-over-huiselijk-geweld>.
- Blijf Groep, Stichting Wende & Veilig Thuis (2018). Factsheet huiselijk geweld tegen mannen.
- Broers, H., Van Hulst, B., Wennekes, B. & Graf, M. (2016). De relatie russen gendersocialisatie door ouders en seksisme bij jongvolwassenen. Bachelorscriptie Faculty of Social and Behavioural Sciences, Utrecht University.
- Bullens, R. (2005). Slachtoffers en daders van seksueel geweld: twee zijden van dezelfde medaille? Haal ze uit hun rol. *Psychotraumanet*. Beschikbaar: <https://psychotraumanet.org/nl/slachtoffers-en-daders-van-seksueel-geweld-twee-zijden-van-dezelfde-medaille-haal-ze-uit-hun-rol>.
- CBS (2017). Kwaliteit van leven in Nederland. Den Haag: CBS.
- CBS (2018, 21 december). Minder vrouwen dan mannen slachtoffer van geweld. CBS. Beschikbaar: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/51/minder-vrouwen-dan-mannen-slachtoffer-van-geweld>
- CBS (2019). Impactmonitor Huiselijk geweld en kindermishandeling 2019. Den Haag: CBS.
- CBS (2020). Verdachten; delictgroep, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond. CBS. Beschikbaar: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81947NED/table?ts=1615829824590>
- CBS (2020a). Impactmonitor aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 2020. Den Haag: CBS.
- CBS (2020b). Landelijke Jeugdmonitor 2020. Den Haag: CBS.
- CBS (2022). Enquête Sociale Samenhang en Welzijn. Den Haag: CBS.
- CBS en SCP (2020). Emancipatiemonitor 2020. Den Haag: CBS en SCP.
- Cense, M., De Blécourt, K., Oostrik, S. (2016). Activating Boys on Masculinity Norms: the Dutch campaign Beat the Macho. *The European Health Psychologist* 18 (1), 13-17.
- COC Nederland (2021, 17 mei). COC roept op tot maatregelen tegen geweld op dag tegen LHBTI-fobie. COC. Beschikbaar: <https://www.coc.nl/homepage/coc-roept-op-tot-maatregelen-tegen-geweld-op-dag-tegen-lhbt-i-fobie>
- College voor de Rechten van de Mens (2021). Gendersensitieve aanpak van levensbelang om partnergeweld te bestrijden. Checklist en acties voor lokale beleidsmakers. Utrecht: College voor de Rechten van de Mens.
- Coston, B. (2017). Power and Inequality: Intimate Partner Violence Against Bisexual and Non-Monosexual Women in the United States. *Journal of Interpersonal Violence* 36, 381-405.
- Dang, S.S., & Gorzalka, B.B. (2015). Insecure attachment style and dysfunctional sexual beliefs predict sexual coercion proclivity in university men. *Sexual Medicine* 3, 99-108.
- De Beer, T., Raaijmakers, S., & Van der Vlies, I. (2016). Houding van Nederlanders jegens abortus. Amsterdam: TNS Nipo.
- De Graaf, H. & Wijsen, C. (2017). Seksuele gezondheid in Nederland. Utrecht: Rutgers.
- De Graaf, H. (2012). Seksueel gedrag en seksuele beleving in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie* 36(2), 87-97.
- De Graaf, R., Ten Have, M. & Van Dorsselaer, S. (2010). De psychische gezondheid van de Nederlandse bevolking. NEMESIS-2: Opzet en eerste resultaten. Utrecht: Trimbos Instituut.
- De Hoog, S., Bakhuys Roozenboom, M. (2006). Zo Vader, Zo Zoon..?: Het effect van de daadwerkelijke en ideale taakverdeling van Turkse, Marokkaanse en autochtone vaders op de opvattingen van hun zonen. Masterscriptie Sociologie, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht.
- De Vogel, V. (2020, 25 oktober). Vrouwen plegen even vaak huiselijk geweld als mannen. *Sociale Vraagstukken*. Beschikbaar: <https://www.sociale-vraagstukken.nl/vrouwen-plegen-even-vaak-huiselijk-geweld-als-mannen/>
- De Vries, P., & Van Houwelingen, S. (2018). Emotionele mishandeling en verwaarlozing van kinderen en de late gevolgen en behandeling. Universiteit Leiden.
- De Witt, S., & Hupkens, C. (2018). Landelijke Jeugdmonitor 2018. Den Haag: CBS.
- Deckers, W. (2012). Ethiek en gender. In W. Deckers (Ed.), *Ethisch leiderschap in organisaties, bedrijven, onderwijs* (pp. 23-25). Antwerpen/Apeldoorn: Garant Uitgevers.
- Dekkers, L. (2018). Gendernormen: jong geleerd, oud gedaan? Bachelorscriptie, Sociologie, Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht.
- Dorahy, M.J., & Clearwater, K. (2012). Shame and guilt in men exposed to childhood sexual abuse: A qualitative investigation. *Journal of Child Sexual Abuse* 21, 155-175.

- Dossche, F. (2020). Mannelijke slachtoffers van partnergeweld: een kwalitatieve studie naar de impactbeleving. Masterscriptie Criminologische Wetenschappen. Universiteit Gent.
- Driessen, M., & Polet, J. (2021). Studenten over verkrachting: Onderzoek naar verkrachting onder studenten, hoe ze ermee omgaan en hoe ze erover denken. Amsterdam: I&O Research.
- Duyvendak, J.W., Stavenuiter, M.M.J., Schippers, J.J., & Reijtenbagh, M. (2004). *Working Fathers, Caring Men. Reconciliation of Working Life and Family Life*. Den Haag/Utrecht: Ministerie van Sociale Zaken & Werkgelegenheid en Verwey-Jonker Instituut.
- Endendijk, J.J., Groeneveld, M.G., Van Berkel, S.R., Hallers-Haalboom, E.T., Mesman, J., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2013). Gender Stereotypes in the Family Context: Mothers, Fathers, and Siblings. *Sex Roles* 68 (9-10), 577-90.
- Endendijk, J.J., Groeneveld, M.G., Van der Pol, L.D., Van Berkel, S.R., Hallers-Haalboom, E.T., Mesman, J., & Bakermans-Kranenburg, M.J.. (2014). Boys Don't Play with Dolls: Mothers' and Fathers' Gender Talk during Picture Book Reading. *Parenting* 14 (3–4), 141-61.
- Equimundo (2022). The International Men and Gender Equality Survey: A status report on men, women, and gender equality in 15 headlines. Washington, DC: Equimundo.
- Felson, R.B., & Cares, A.C. (2005). Gender and the Seriousness of Assaults on Intimate Partners and Other Victims. *Journal of Marriage and Family* 67(5), 1182–1195.
- French, B.H., Tilghman, J.D., & Malebranche, D.A. (2015). Sexual coercion context and psychosocial correlates among diverse males. *Psychology of Men & Masculinity* 16(1), 42.
- Galdas, P., Cheater, F., & Marshall, P. (2005). Men and health help-seeking behaviour: literature review. *JAN Leading Global Nursing Research* 49(6), 616-623.
- GGZ (2018). Zorgstandaard parafiele en hyperseksuele stoornissen. Beschikbaar: https://www.ggzstandaarden.nl/uploads/pdf/project/project_fa2fa7ed-c2f2-46af-9fa2-c17f22513155_parafiele-en-hyperseksuele-stoornissen__authorized-at_04-11-2018.pdf
- Gough, B. & Novikova, I. (2020). Mental health, men and culture: how do sociocultural constructions of masculinities relate to men's mental health help-seeking behaviour in the WHO European Region? World Health Organization. Regional Office for Europe.
- GREVIO (2020). Evaluatierapport inzake wettelijke en andere maatregelen om uitvoering te geven aan de bepalingen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul) - Nederland. Strasbourg: GREVIO/Inf(2019).
- Hallers-Haalboom, E.T., Kunst, L.E., & Bekker, M.H.J. (2016). Sekse en gender in alcohol- en opiaatverslaving. Tilburg University, Women Inc., Alliantie Gender + Gezondheid.
- Harthoorn, H. (2019). The State of Dutch Fathers. Vaderschap in Nederland: van willen naar doen. Utrecht: Rutgers.
- Harthoorn, H., De Weerd, M., & Klaver, J. (2018). Beleidsdoorlichting Emancipatiebeleid. Amsterdam: Regioplan.
- Heijting, J. (2021, 24 februari). Gendergeweld tegen mannen en jongens. Reporters Online. Beschikbaar: <https://reportersonline.nl/gendergeweld-tegen-mannen-en-jongens/>.
- Hoeve, M., Vogelvang, L., Wong, T., & Kruithof, B. (2012). Het mysterie van de criminele vrouw: Theorieën over criminaliteit door meisjes en vrouwen. In A.M. Slotboom, M. Hoeve, M. Ezinga, & P. van der Helm (Eds.), *Criminele meisjes en vrouwen: achtergronden en aanpak* (pp 69-94). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Hovens, J.G.F.M. (2015). Emotional scars: impact of childhood trauma on depressive and anxiety disorders. Leiden: Universiteit Leiden.
- Huijink, W. (2022). Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa 2022. Den Haag: SCP.
- Jacobs, M. (1998). Voorstellingen van vaderschap. In: M. Jacobs (Ed.), *Vaders in spe: Over de kinderwens van mannen en hun voorstelling van het vaderschap* (pp. 113-146). Steenwijk: Swets en Zeitlinger Publishers.
- Kammerman, S. (2007, 1 februari). Je vrouw slaan kan óók cultuurgebonden zijn. NRC. Beschikbaar: <https://www.nrc.nl/nieuws/2007/02/01/je-vrouw-slaan-kan-ook-cultuurgebonden-zijn-11268746-a23266>
- Keller, P.S., Cummings, E.M., Davies, P.T., & Mitchell, P.M. (2008). Longitudinal relations between parental drinking problems, family functioning, and child adjustment. *Development and Psychopathology* 20(1), 195-212.
- KleinJan, G.J. (2018, 20 november). Huiselijk geweld tegen mannen is onderbelicht. Trouw. Beschikbaar: <https://www.trouw.nl/nieuws/huiselijk-geweld-tegen-mannen-is-onderbelicht~b05d8a64/>
- Kloosterman, R.L.M. (2016). Opvattingen van jongeren over de taakverdeling tussen man en vrouw. Den Haag: CBS.
- Kuyper, L. (2017). LHBT-monitor 2016: Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. Den Haag: SCP.
- Kwong, M.J., Bartholomew, K., Henderson, A.J.Z., & Trinke, S.J. (2003). The intergenerational transmission of relationship violence. *Journal of Family Psychology* 17(3), 288-301.
- Lammers, S.M.M., Soe-Agnie, S.E., De Haan, H.A., Bakkum, G.A.M., Pomp, E.R., & Nijman, H.J.M. (2014). Middelengebruik en criminaliteit: een overzicht. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 56, 32-39.
- Levant, R.F. (1992) Toward the reconstruction of masculinity. *Journal of Family Psychology* 5(3-4), 379–402.
- Loef, L., Heijke, M., & Van Dijk, B. (2010). Typologie van plegers van geweldsdelicten. Amsterdam: DSP - groep.
- Lünemann, K.D., Hermens, N., & Roeleveld, W. (2012). Mannen over partnergeweld en vaderschap. Een exploratief onderzoek. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Mannenopvang G6 (2017, 18 september). Mannenopvang Magazine.
- Maris, S., Vink, R., Deurloo, J., Oud, B., De Lijster-Van Kampen, G., & Kuyper, A. (2020). Richtlijn Seksuele ontwikkeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming. NVO, BPSW & NIP.
- MindKorrelatie (n.d.). Mannenmishandeling. Beschikbaar: <https://mindkorrelatie.nl/onderwerpen/mannenmishandeling>
- Ministerie van Justitie (2007). Huiselijk Geweld. Den Haag.
- Movisie (2016, 7 juni). Wat is huiselijk geweld? Movisie. Beschikbaar: <https://www.movisie.nl/artikel/wat-huiselijk-geweld>
- Movisie (2017, 5 april). 'Daders van anti-homogeweld willen zichzelf bewijzen.' Movisie. Beschikbaar: <https://www.movisie.nl/artikel/daders-anti-homogeweld-willen-zichzelf-bewijzen>
- Movisie (2018). Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen jongeren. Beschikbaar: <https://www.huiselijkgeweld.nl/vormen/seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-tussen-kinderen-jongeren-onderling>

Movisie (2021a). Handreiking LHBTI Feiten en Cijfers. Beschikbaar: https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20140110/publicatie_wet_8/document3/f=/vjgafjzpczd.pdf

Movisie (2021b). Factsheet huiselijk geweld en seksueel geweld 2021. Utrecht: Movisie.

Nederlands Jeugdinstituut (2019, 15 februari). Cijfers over Jeugd en Opvoeding: Huiselijk geweld. Beschikbaar: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp-Partnergeweld>

Nederlands Jeugdinstituut (n.d.-a). Beschermende en risicofactoren bij kindermishandeling. Beschikbaar: <https://www.nji.nl/kindermishandeling/beschermende-en-risicofactoren>

Nederlands Jeugdinstituut (n.d.-b). D508: Pleger seksueel misbruik. Beschikbaar: <https://www.nji.nl/cap-j/d508-pleger-seksueel-misbruik>

O’Leary, P. J., & Barber, J. (2008). Gender differences in silencing following childhood sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse: Research, Treatment & Program Innovations for Victims, Survivors & Offenders* 17(2), 133-143.

Parlement.com. Vrouwen in de politiek. Beschikbaar: https://www.parlement.com/id/vhnnmt7jfhz3/vrouwen_in_de_politiek.

Peterson, Z. D., Voller, E. K., Polusny, M. A., & Murdoch, M. (2011). Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: review of empirical findings and state of the literature. *Clinical Psychology Review* 31(1), 1-24.

Picavet, C., Wijsen, C. (2009). Betrokkenheid van mannen bij anticonceptie. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Pierik, C. & Van Hoof, J. (2010). Opvattingen en ideeën over homoseksualiteit. Achtergrondinformatie bij de Toolkit bespreekbaarheid van homoseksualiteit in etnische en religieuze kringen. Utrecht: Movisie.

Piersma, T. W. & Beijersbergen, K. A. (2021). Achtergronden en recidive onder daders van huiselijk geweld veroordeeld in 2008-2015. WODC.

Pietersen, R. (2007, 28 april). Geweld zit in onze taal. Trouw. Beschikbaar: [https://www.trouw.nl/nieuws/geweld-zit-in-onze-taal~b0391781/Rijksoverheid\(n.d.-a\).Vrouwenaanhetwerk.Beschikbaar:https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrouwenemancipatie/arbeidsparticipatie-van-vrouwen](https://www.trouw.nl/nieuws/geweld-zit-in-onze-taal~b0391781/Rijksoverheid(n.d.-a).Vrouwenaanhetwerk.Beschikbaar:https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrouwenemancipatie/arbeidsparticipatie-van-vrouwen)

Rijksoverheid (n.d.-b). DG Hoger onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie. Beschikbaar: <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/organisatie/organogram/dg-hoger-onderwijs-beroepsonderwijs-wetenschap-en-emancipatie>

RIVM (2018). Draaiboek Consult seksuele gezondheid. RIVM.

Römkens, R., Van Den Brink, A., & De Jong, T. (2018). Welk geweld telt? Opvattingen van Nederlanders over partnergeweld. Atria & Blijf Groep.

Rosenbaum, A., & O’Leary, K.D. (1981). Marital violence: Characteristics of abusive couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 49(1), 63-71.

RTL Nieuws. (2019, 4 oktober). Opvang bedreigde vrouwen is overvol, noodgedwongen naar hotel. Beschikbaar: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4872591/opvang-hotel-huiselijk-geweld-vrouwenopvang>

RTL Nieuws. (2020, 14 april). Homoacceptatie in Nederland: ‘LHBTI’ers kunnen fijn leven zolang ze “normaal” doen’. Beschikbaar: <https://www.rtlnieuws.nl/editie/artikel/5090106/coc-homoacceptatie-dunner-dan-we-denken-discriminatie-lhbt-homoseksuelen>

RTL Nieuws. (2020, 7 juli). Vrouwelijke zedendelinquenten bestaan, maar opereren vaak anders dan mannen. Beschikbaar: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5169751/vrouwelijke-zedendelinquenten-zeldzaam-impact-epstein-misbruik>

Serkei, B., Brants, L., & Janssens, K. (2009). Voorbij het zwijgen. Voor mannen van wie seksuele grenzen in de jeugd zijn overschreden. Utrecht: Movisie.

Slachtofferhulp Nederland. (2021, 5 augustus). Geweld tegen LHBTI’s moet serieus genomen worden. Beschikbaar: <https://www.slachtofferhulp.nl/nieuws/2021/geweld-tegen-lhbtis-moet-serieus-genomen-worden/>

Steffensmeier, D., & Allan, E. (1996). Gender and crime: Toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology* 22, 459-487.

Stimpson, C.R. & Herdt, G. (2014). *Critical terms for the study of gender*. The University Of Chicago Press.

Swart, E., & Van Berkestijn, H. (1998). Risicofactoren voor het plegen van seksueel geweld door seksueel getraumatiseerde jongens. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 142, 2809

Thijs, P., Steijaert, M., Ardon, D., Hehenkamp, F., Doorten, I. (2022). Vrij om te kiezen? Genderstereotypen en de levensloop: implicaties voor emancipatiebeleid. Amsterdam: Atria

TNN. (2018). Factsheet Huiselijk Geweld tegen Transgender Personen. Amsterdam: TNN.

Van Berlo, W. & Van Beek, I. (2019). Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld. Feiten en cijfers. Utrecht: Rutgers & Movisie.

Van Beusekom, G., & Kuyper, L. (2018). LHBT-monitor 2018. Den Haag: SCP.

Van Bon, S., Fiere, B. & De Wit, N. (2021). Discriminatiecijfers in 2020. Een rapport over registraties van discriminatie-incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland. Rotterdam/Den Haag: Art. 1.

Van Breeschoten, L., Roeters, A. & Van der Lippe, T. (2018). Reasons to Reduce: A Vignette-Experiment Examining Men and Women’s Considerations to Scale Back Following Childbirth. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society* 25(2), 169-200.

Van der Knaap, L.M., El Idrissi, F., & Bogaerts, S. (2010). Daders van huiselijk geweld. Den Haag: WODC.

Van der Veen, H.C.J., & Bogaerts, S. (2010). Huiselijk geweld in Nederland. Den Haag: WODC.

Van der Woude, J., & Van den Berg, T. (2019). Middelengebruik en jeugddelinquentie. Universiteit van Amsterdam.

Van Deuren, S., Kroese, J., Van Dijk, M., Eichelsheim, V., Blokland, A., & Van de Weijer, S. (2021). Criminaliteit en Huiselijk Geweld: Twee kanten van dezelfde medaille? Amsterdam: Sdu.

Van Eijkern, L., Downes, R., & Veenstra, R. (2018). Slachtofferschap van huiselijk geweld. Rijksuniversiteit Groningen en WODC.

Van Tricht, J. (2018). Waarom feminisme goed is voor mannen. Amsterdam: Atlas Contact.

Verwey-Jonker Instituut. (2018). Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld? Driebergen-Rijsenburg/Utrecht: AUGEO Foundation en Verwey-Jonker Instituut.

Vink, M., Van der Lippe, T., Derks B., en Ellemers, N. (2022). Does National Context Matter When Women Surpass Their Partner in Status? *Frontiers in Psychology* 12, 670439.

Williams, O.J., Boggess, J.L. & Carter, J. (2001). Fatherhood and domestic violence: exploring the role of men who batter in the lives of their children. In: Graham-Bermann, S.A., & Edleson, J.L. (eds.), *Domestic violence in the lives of children: The future of research, intervention, and social policy* (pp. 157-188). Washington: American Psychological Association.

Bijlage 1. Methodologische verantwoording

Proces

Emancipator heeft in 2020 het plan opgevat om in samenwerking met studenten en opleidingen een schaduw-IMAGES-rapport te maken. Er is een onderzoeksopdracht geformuleerd en er is samenwerking gezocht met verschillende opleidingsinstellingen. Uiteindelijk hebben zestien studenten meegewerkt aan dit rapport, als onderdeel van hun masterscriptie, afstudeeronderzoek of minor, of als losse opdracht naast of na hun studie. Zij zijn of waren verbonden aan onder andere de Universiteit Utrecht, de Technische Universiteit Delft en de Hogeschool van Amsterdam. De teksten zijn uiteindelijk verzameld, herschreven en tot een geheel gesmeed door Emancipator, met dank aan Atria.

Een groepje studenten van de Universiteit Utrecht heeft hiernaast mannen geïnterviewd op basis van de IMAGES-vragenlijst. Citaten uit dat onderzoek zijn ter illustratie opgenomen in dit rapport.

Methode

De studenten hebben literatuur verzameld over onderwerpen die in de IMAGES-vragenlijst worden behandeld. Daarvoor gebruikten ze onder andere Google Scholar, Z-Library en Worldcat. Hieronder een niet-uitputtende lijst van gebruikte zoektermen.

- Mannelijkheid EN mentale zorg
- Huiselijk geweld
- Pleger eigenschappen
- seksueel geweld
- risicofactoren seksueel geweld
- gendernormen
- publiek geweld
- Vaderschap
- zorgende vaders
- Feminisme
- Intergenerationeel
- empathy AND Pedophilie
- gender beleid rijksoverheid
- traditionele rolverdeling
- gezondheid zoekend gedrag
- seks gedrag
- sibling violence
- LHBTIQ+ violence

Op basis van abstracts werd beoordeeld of artikelen informatie bevatten over de Nederlandse context. Artikelen die interessant en toepasselijk leken werden volledig gelezen. Over een aantal specifieke thema’s waar geen of weinig Nederlands onderzoek over te vinden was, zijn ook internationale onderzoeken meegenomen. Vanuit de gevonden artikelen werd met de snowballing-methode verder gezocht naar relevante literatuur.

Beperkingen en bias

Dit rapport is gebaseerd op Nederlands onderzoek en de conclusies zijn dan ook enkel van toepassing op de Nederlandse context. Om confirmation bias te voorkomen is gestart vanuit beschrijvende onderzoeken zoals CBS-rapporten, en van daaruit is gezocht naar onderzoeken die daar gevonden cijfers zouden kunnen verklaren. Rond verschillende onderwerpen kon geen literatuur worden gevonden, wat dit literatuuronderzoek beperkt maar tegelijk een van de belangrijkste bevindingen is. Tot slot moet worden opgemerkt dat de studenten geen methodologische verantwoording hebben aangeleverd en dat hun methodes dus grotendeels na afloop zijn gereconstrueerd.

